

ТОРА ОР • ПАРШІ ВАЙЕХІ • МААМАР 3

אסרי לגפן עירה ולשורקה בני אתונו

«Прив’язує своє лоша до виноградної лози,
а сина своєї ослиці — до добірної лози»

Дні Машіаха — це не час винагороди, а довершення діянь,
коли навіть тварини, принесені в жертву, будуть піднесені
до Нескінченного світла (Ор Ейн Соф). Це довершення
вирастає зі служіння в галуті: смирення й розбите серце
вичавлюють приховану любов душі, мов вино, а радість від
міцви й гіркота повернення очищують одяг душі.

НА ЧЕСТЬ

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

Батько Ребе, реб Леві-Іцхок

LikuteiTorah.com

ХАСИДСЬКА ПАРША

likuteitorah.com/uk/torah-ohr/vayechi/3/

ГОЛОВНА ДУМКА

Дні Машіаха — це не час винагороди, а довершення діянь, коли навіть тварини, принесені в жертву, будуть піднесені до Нескінченного світла (Ор Ейн Соф). Це довершення виростає зі служіння в галуті: смирення й розбите серце вичавлюють приховану любов душі, мов вино, а радість від міцви й гіркота повернення очищують одяг душі.

Кожен розділ: текст івритом, потім переклад, потім коротке пояснення під золотою лінією. Маленькі цифри в тексті івритом позначають примітки наприкінці.

КОРОТКО ПРО МААМАР

Маамар тлумачить благословення Якова Єгуді: «Прив'язує своє лоша до виноградної лози... він виправ свій одяг у вині» — як опис днів Машіаха. Це ще не Світ прийдешній, а довершення слів «Сьогодні — виконувати їх»: часу, коли міцвот, а передусім жертвоприношення, будуть виконуватися «згідно з велінням Твоєї волі». Чому жертвоприношення тварин перевершують молитву, піднесення душі? Відповідь починається з виноградної лози: єврейський народ має приховану любов до Б-га, яку вичавлюють, мов вино, смирення й розбите серце: біле вино радості та червоне вино гіркоти й повернення. Оскільки міцвот є волею Б-га, вищою навіть за мудрість (Хохма), вони притягують униз святість самого Ор Ейн Соф; тому Ізраель «освячують Твоє Ім'я». Завдяки радості вони творять одяг для душі: радість зодягає її «тіло», а зусилля повернення — її «голову й обличчя». У галуті це служіння підносить лише душу; у дні Машіаха, коли рівень «адам» (людини) буде довершений, піднесуться навіть тварини. Тоді дике «лоша» стане «містом Б-га», а «ослиця» — «сином»: плодом «обмивання вином», уже здійсненого в галуті.

ПЛАН

1 Вірш і дні Машіаха ¶1-4

Вірш описує дні Машіаха — довершення слів «Сьогодні — виконувати їх»: час, коли міцвот, а передусім жертвоприношення, будуть виконуватися «згідно з велінням Твоєї волі», чого не могло бути ані після Едему, ані в галуті.

2 Запитання і виноградна лоза ¶15-8

Чому жертвоприношення тварин стоять вище за молитву, під час якої людина підносить власну душу? Єврейський народ — це виноградна лоза, з якої приховану любов вичавлюють, мов вино, смирення й розбите серце. Є два види цього вина: біле вино радості, що звеселяє, і червоне вино гіркоти.

3 Ті, хто освячують Твоє Ім'я

¶9-15

Прославлення «святих» сягає лише Імені Б-га — джерела всіх світів, прихованих і явних. Міцвот, які є волею Б-га й вищі навіть за Хохму, притягують униз святість самого Ор Ейн Соф; саме тому Ізраель «освячують Твоє Ім'я», а одна година добрих справ перевершує Світ прийдешній.

4 Одяг душі

¶16-23

Міцвот творять одяг для душі лише тоді, коли їх виконують із радістю. Спершу має бути гіркота повернення, щоб насолода прийшла після справжнього прагнення. Два види вина утворюють два одяги: радість зодягає «тіло» душі, а піднесення баал тшува (того, хто повернувся до Б-га) знизу зодягає її «голову й обличчя».

5 Довершення людини

¶24-26

У галуті міцвот підносять лише душу. Коли в дні Машіаха буде довершено рівень «адам» (людини) — Адама, Давида, Машіаха, — жертвоприношення піднесуть навіть тварин, чого не може зробити молитва; це дає відповідь на початкове запитання.

6 Лоша, місто й син

¶27-30

Пояснюється кожен вислів вірша: «осрі» — це йод Хохми, що прив'язує до виноградної лози; «іро» — дику «лоша», яке стає «містом Б-га»; «сорека» — смиренний шурук, завдяки якому «ослиця» стає «сином». Усе це відбувається завдяки обмиванню вином, уже здійсненому в галуті.

КЛЮЧОВІ ПОНЯТТЯ

«Сьогодні — виконувати їх» היום לעשותם

Цей світ — час виконання міцвот, а не отримання винагороди за них. Дні Машіаха є завершенням цього часу, але ще не Світом прийдешнім.

«Згідно з велінням Твоїї волі» כמצות רצונך

Справжні жертвоприношення, які будуть відновлені в дні Машіаха. Молитва в галуті відповідає їм, але насправді не є тим самим.

Прихована любов אהבה מסתרת

Любов до Б-га, прихована в єврейській душі, наче вино у виноградині. Її виявляють смирення (виноградні лози, що стеляться низько) і розбите серце (винний прес).

Біле й червоне вино יין לבן ויין אדום

Два види любові: радісна насолода від міцви, що є насолодою в Б-зі, і п'янка гіркота людини, яка усвідомлює, наскільки вона віддалилася від Б-га, і прагне повернутися.

Його Ім'я та Його сутність שמו ואור אין סוף עצמו

Усі світи, приховані й явні, походять лише з Імені Б-га; міцвот же, оскільки вони є Його волею, притягують униз святість самого Ор Ейн Соф.

Одяг душі לבושים לנפש

Його творять міцвот, виконані з радістю: один одяг — для «тіла» душі, її емоцій, а вищий — для її «голови й обличчя», зору й слуху, — формується завдяки зусиллям повернення.

Рівень «адам» בחינת אדם

Повний духовний стан людини, втрачений, коли Адама вигнали з Едему, і відновлений лише з приходом Машіаха, коли міцвот і жертвоприношення будуть виконуватися досконало.

Сеголь і шурук סגול ושוּרֵק

Два стани душі, позначені огласовками: сеголь виражає близькість і запал; шурук — ті самі три крапки, розташовані одна під одною, — смиренне визнання віддаленості, завдяки якому людина стає «сином».

Вірш і дні Машіаха

1 אסרי לגפן עירה^{1,2} ולשורקה בני אתונו. כבס ביין לבושו וגוי.

«Прив'язуючи своє ося до виноградної лози, а сина своєї ослиці — до добірної лози; у вині виправ свій одяг» тощо.

Маама́р починається уривком із благословення Якова Єгуді (Берешит, 49:11), де йдеться про ося, прив'язане до виноградної лози, сина ослиці, прив'язаного до добірної лози, та одяг, випраний у вині. Решта маама́ра пояснює ці слова одне за одним.

הנה מקרא זה נאמר לימות המשיח³ דקאי אדלעיל מניי [מיניה] לא יסור שבט מיהודה וגוי. עד כי יבא שילה⁴ ולו יקחת עמים⁵ ואז יהיה גם אסרי לגפן עירה:

Отже, цей вірш сказаний про дні Машіаха, адже він продовжує попередній [вірш]: «Не відійде скіпетр від Єгуди» тощо, «аж поки не прийде Шіло, і до нього збиратимуться народи»; і тоді буде також «прив'язування його осяти до виноградної лози».

Спершу Альтер Ребе встановлює, що вірш описує дні Машіаха, адже він продовжує попередній вірш: «Не відійде скіпетр від Єгуди... аж поки не прийде Шіло». Шіло розуміють як Машіаха, до якого зберуться народи. Отже, образ прив'язування осяти до виноградної лози описує те, що відбуватиметься за його днів.

2 וביאור הענין הנה אמרז"ל [אמרו רבותינו זכרונם לברכה] אין בין⁶ עולם הזה לימות המשיח אלא שעבוד בלבד⁷

Пояснення цього питання таке: наші мудреці, благословенної пам'яті, сказали: «Немає різниці між цим світом і днями Машіаха, окрім самого поневолення».

Мудреці вчили, що дні Машіаха відрізнятимуться від нашого світу лише тим, що Ізраїль більше не буде підкорений народам. Альтер Ребе наводить це вчення, щоб показати, що дні Машіаха й надалі належать до порядку цього світу.

כי ימות המשיח אינו עוה"ב [עולם הבא] שלאחר התחיה. שזהו מתן שכרן של צדיקים. אבל ימות המשיח הוא בבחי' היום לעשותם⁸ ולא לקבל שכרן.⁹

Адже дні Машіаха — це не Майбутній світ, що настає після Воскресіння і є [часом] надання винагороди праведникам. Дні Машіаха натомість належать до рівня «Сьогодні — виконувати їх», а не отримувати за них винагороду.

Отже, дні Машіаха — це ще не Майбутній світ, епоха після Воскресіння мертвих, коли праведники отримують свою винагороду. Вони й надалі належать до «Сьогодні — виконувати їх», що мудреці тлумачать як «сьогодні виконувати їх, а завтра отримати за них винагороду»: це час виконання міцвот, а не отримання за них винагороди.

3 ועיקר היום לעשותם ותכלית השלימות של המעשה¹⁰ יהיה בימות המשיח.

І головне [виконання] слів «Сьогодні — виконувати їх» і найвища досконалість діяння припадуть на дні Машіаха.

Оскільки дні Машіаха є завершенням «Сьогодні — виконувати їх», повне виконання міцвот на практиці належить саме до тієї епохи.

וכמו שהיה עיקר עבודת האדם בג"ע [בגן עדן] לעבדה ולשמרה.¹¹ לעבדה זו¹² מצות עשה. ולשמרה זו מצות ל"ת [לא תעשה].¹³ שה"י [שהיה] אז בחי' היום לעשותם בתכלית השלימות אלא שאח"כ ויגרש את האדם¹⁴ וגוי.

Так само головною працею Адама в Еденському саду було «обробляти його й берегти його»: «обробляти його» — це заповіді-повеління, а «берегти його» — це заборони. Адже тоді був рівень «Сьогодні — виконувати їх» у найвищій досконалості; але згодом «Він вигнав людину» тощо.

Alter Rebbe порівнює це з Адамом в Еденському саду, чиїм єдиним завданням було «обробляти його й берегти його». Згідно із Зогаром та іншими джерелами, «обробляти його» означає виконувати позитивні міцвот, а «берегти його» — дотримуватися заборон; отже, Адам в Едені перебував на досконалому рівні «Сьогодні — виконувати їх», аж поки його не вигнали із саду.

ואח"כ נכנסו אבותינו לארץ ג"כ בשביל קיום מעשה המצות שכמה מצות התלויים בארץ דוקא¹⁵ כמעט ארבע הידות¹⁶

Згодом наші праотці також увійшли до Землі заради виконання міцвот на практиці, адже багато міцвот залежать саме від Землі — майже чотири п'ятих [з них].

Друга нагода з'явилася, коли єврейський народ увійшов до Землі Ізраїлю, адже дуже багато міцвот — за підрахунком цього тексту, майже чотири п'ятих — можна виконати лише там.

ואחר כך גלו משם ולא נתקיימו בידם עד ימות המשיח שיהיה במהרה בימינו שאז יהי [יהיה] בחי היום לעשותם בתכלית השלימות.

А згодом вони були вигнані звідти, і [міцвот] не виконувалися ними аж до днів Машиаха — нехай він прийде незабаром, за наших днів, — коли буде рівень «Сьогодні — виконувати їх» у найвищій досконалості.

Але їх було вигнано, і відтоді ці міцвот не виконувалися в повноті; це станеться лише в дні Машиаха, коли «Сьогодні — виконувати їх» досягне своєї повної досконалості.

4 והנה אנו אומרים ושם נעשה לפניך את קרבנות חובותינו וכי כמצות רצונך כו'. שעיקר המעשה היא עבודת הקרבנות שאין אנו יכולים לקיים בגלות אלא שבגלות נתקנה התפלה כנגד הקרבנות. ועדיין אין זה כמצות רצונך ממש: ¹⁷

Тепер ми кажемо: «І там ми принесемо перед Тобою наші обов'язкові жертвоприношення тощо, згідно з велінням Твоєї волі» тощо. Адже головним діянням є служіння жертвоприношень, яке ми не можемо звершувати у вигнанні; натомість у вигнанні було встановлено молитву як відповідник жертвоприношень. І все ж це ще не є справді «згідно з велінням Твоєї волі».

Альтер Ребе цитує молитву Мусаф, у якій ми просимо повернутися до Святого Храму й приносити там жертвоприношення «згідно з велінням Твоєї волі». Оскільки у вигнанні неможливо приносити жертвоприношення, було встановлено молитву як відповідник їм; проте саме формулювання молитви вказує, що справді «згідно з велінням Твоєї волі» є лише принесення самих жертвоприношень.

РОЗДІЛ 2 • 15-8

Запитання і виноградна лоза

5 ולהבין זה דלכאורה התפלה במעלה העליונה יותר מהקרבנות שהתפלה היא נשיאת נפש האדם בספור שבחיו של מקום ברוך שאמר והיה העולם וכל הללויה וכי עד שמגיע לואהבת בכל נפשך ¹⁸ כו'

Щоб зрозуміти це: на перший погляд, молитва має вищий рівень, ніж жертвоприношення, адже молитва — це піднесення душі людини, коли вона промовляє хвалу Вс-вишньому: «Благословенний Той, Хто сказав — і світ постав», і всі «Галелуя» [псалми] тощо, аж доки не доходить до слів «І любитимеш... усією душею своєю» тощо.

Тут постає питання. Здається, молитва вища за жертвоприношення, адже під час молитви людина підносить власну душу, промовляючи хвалу Б-гові: від слів «Благословенний Той, Хто сказав» і псалмів «Галелуя» ранкового богослужіння аж до слів Шма: «І любитимеш... усією душею своєю», коли вона віддає саму свою душу.

משא"כ הקרבנות הוא בנפש בהמה וכיום השבת¹⁹ שני כבשים.²⁰

Натомість жертвоприношення пов'язане з душою тварини: «А в день Шабату — двое ягнят».

Натомість у жертвоприношенні задіяна лише душа тварини, як-от душі двох ягнят, яких приносять у жертву в Шабат.

ולמה יהיו הקרבנות במעלה העליונה כל כך שיקראו כמצות רצונך ושה יהי [יהיה] תכלית השלימות של ימות המשיח יותר מהתפלה שבגלות.

Чому ж тоді жертвоприношення мають такий високий рівень, що їх називають «згідно із заповіддю Твоєї волі», і чому саме вони становлять найвищу досконалість днів Машиаха — більше, ніж молитва доби вигнання?

Якщо так, то чому лише жертвоприношення називають «згідно із заповіддю Твоєї волі» і чому їхнє відновлення має стати досконалістю днів Машиаха, перевершуючи молитву доби вигнання? Саме на це питання маамар прагне відповісти.

הנה כתיב גפן ממצרים תסיע.²¹ שכניי [שכנסת ישראל] נמשלו לגפן²² שגדלים בה ענביי שמהם יוצא היין ע"י דריכה בגת.

Адже написано: «Ти переніс виноградну лозу з Єгипту», бо громаду Ізраїлю уподібнено до виноградної лози: на ній ростуть грона винограду, з яких добувають вино, витискаючи їх у виноробному пресі.

Альтер Ребе починає свою відповідь образом виноградної лози. Єврейський народ порівнюється з лозою, грона якої дають вино лише тоді, коли їх чавлять у виноробному пресі.

6 והנה עיקר היין המשובח יוצא מהענביי [מהענבים] הסמוכי לקרקע כמו שאמרו לגבי נסכים לא היו מביאין מן הדליות אלא מן הרגליות^{23,24} ששם יוצא יין משובח יותר.

Найкраще вино переважно походить із винограду, що росте близько до землі, як сказали [мудреці] щодо возлиянь: вони приносили [вино] не з лоз, піднятих на шпалерах (далійот), а з низьких лоз (раглійот), бо саме звідти походить краще вино.

Найкраще вино походить із винограду, що росте найближче до землі: Мішна постановляє, що вино для храмових возлиянь приносили з низьких лоз, а не з лоз, піднятих на шпалерах. У наступному абзаці ця подробиця стане образом смирення.

והנה היין נתחלק לכמה מינים יש יין המשמח ויש יין המשכר יש יין אדום ויש יין לבן וכך ככל המשל הזה נמשלו כנס"י [כנסת ישראל] שיש בהם אהבה מסותרת למקום כו'.

Вино буває кількох видів: є вино, що звеселяє, і є вино, що сп'яняє; є червоне вино й біле вино. Так само в кожній подробиці цієї притчі громада Ізраїлю уподібнюється [до вина], адже в ній прихована любов до Всевишнього тощо.

Вино також буває різних видів: таке, що звеселяє, і таке, що сп'яняє, червоне й біле. Кожен із цих видів відповідає чомусь у єврейському народі: кожен його представник має приховану любов до Б-га, яку потрібно виявити, так само як вино приховане у виноградині.

7 וכדי להוציאה מהעלם אל הגלוי צריך להיות בבחי' רגליות דהיינו להיות בחי' נפשי כעפר לכל תהיה.²⁵

Щоб вивести її з прихованого стану до явленого, необхідно досягти рівня (бхіна) «лоз, що стеляться низько (рагліїос)», тобто бути на рівні вислову: «Нехай моя душа буде як порох для всіх».

Щоб вивести цю приховану любов назовні, людина має уподібнитися лозам, що стеляться низько і чії грона лежать на землі. Це означає упокорення, виражене в молитві: «Нехай моя душа буде як порох для всіх».

וגם דריכה בגת להיות לב נשבר ונדכה^{26,27} וע"י זה יוצא היין הוא בחי' האהבה מסותרת שהיתה בהעלם

А також — топтання у винному пресі: мати розбите й здавлене серце. Завдяки цьому виходить вино, яке є бхіною прихованої любові, що перебувала в прихованому стані,

Він також має бути втоптаний, як у винному пресі, тобто мати розбите й здавлене серце. Завдяки цьому витікає вино: прихована в душі любов виходить назовні.

כי על יין אמרו נכנס יין יצא סוד^{28,29,30} והיינו לפי שהיין היה ג"כ מתחלה בהעלם בענבים ואח"כ נתגלה ויצא לחוץ.

адже про вино сказали: «Входить вино — виходить таємниця». Це тому, що й вино спочатку було приховане у виноградинах, а згодом стало явним і вийшло назовні.

Альтер Ребе підкріплює цей образ талмудичним висловом: «Входить вино — виходить таємниця». Вино виявляє приховане, адже й саме воно спочатку було приховане всередині виноградини, перш ніж його вичавили.

8 והנה באהבה יש ב' בחי'. יש מתפעל להיות שמחת ה' בלבו היא בחינת יין המשמח ובחי' יין לבן מבחי' חמר חיווריין עתיק כו'.

Тепер, у любові є два рівні. Є той, хто зворушується так, що радість у Б-зі перебуває в його серці; це рівень «вина, що звеселяє», і рівень білого вина, що походить від рівня «давнього білого вина» (хамар хіварайян атик) тощо.

Любов до Б-га має дві форми. Перша — це радість у Б-зі, що сповнює серце; вона подібна до «вина, що звеселяє», і до білого вина, яке походить від «давнього білого вина»; згодом маамар ототожнює його з вищою насолодою.

ויש מתפעל להיות לו מרירות הלב מפני היותו ממארי דחושבנא מכל מחשבותיו ודבוריו ומעשיו אשר לא לה' המה ולצעוק אל ה' ולדבקה בו הוא בחי' יין אדום ויין המשכר וכו'.

А є той, хто зворушується так, що відчуває гіркоту в серці, бо належить до марей дехушбана (тих, хто підбиває рахунок) щодо всіх своїх думок, слів і вчинків, які не були заради Б-га, і [зворушується] волати до Б-га та приліпитися до Нього; це рівень червоного вина й вина, що сп'яняє, тощо.

Друга форма — гіркота серця, яку відчуває той, хто чесно підбиває підсумок усім своїм думкам, словам і вчинкам, що не були заради Б-га, і спонукуваний волати до Нього та приліпитися до Нього. Це червоне вино й вино, що сп'яняє.

РОЗДІЛ 3 • 119-15

Ті, хто освячують Твоє Ім'я

9 והנה אנו אומרים בשבת וינוחו בו ישראל³¹ מקדשי שמך.³² ולכאורה אינו מובן הלא הוא ית' מאליו קדוש וכתוב כי קדוש אני וקדושתי למעלה מקדושתכם.³³

Тепер у Шабат ми кажемо: «І нехай спочине на ньому Ізраїль, який освячує Твоє Ім'я». На перший погляд, незрозуміло: хіба Він, благословенний Він, не святий Сам по Собі? І написано: «Бо Я святий», а також: «Моя святість вища за вашу святість».

У молитві Аміда на Шабат ми кажемо, що Ізраїль — це ті, «хто освячує Твоє Ім'я». Це здається загадковим, адже Б-г святий Сам по Собі, а мідраш до слів «Бо Я святий» навчає, що Його святість вища за нашу.

ואיך יהיה תלוי קדושתו ית' בישראל דייקא שיקראו הם המקדישים שמו. אך הענין דהנה אנו אומרים אתה קדוש ושמך קדוש וקדושים בכל יום יהללוך סלה.

Як же тоді святість Його, благословенного, може залежати саме від Ізраїлю, так що їх називають тими, хто освячує Його Ім'я? Але суть така: ми кажемо: «Ти святий, і Твоє Ім'я святе, і святі щодня славлять Тебе, села».

Як же тоді Його святість може залежати від Ізраїлю, так що їх називають тими, хто освячує Його? Альтер Ребе починає відповідь з іншого рядка молитви: «Ти святий, і Твоє Ім'я святе, і святі щодня славлять Тебе, села».

פי' קדושים בכל יום כו' כמאמר המחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית שבכל יום ויום מתהווה מאין ליש כל מעשה בראשית.

Значення слів «святі щодня...» тощо — як у вислові: «Той, Хто Своєю добротою щодня, постійно оновлює діяння творіння»: кожного дня все творіння постає з небуття до буття.

Слова «щодня» вказують на те, що Б-г щодня оновлює творіння, як сказано в ранковому благословенні перед Шма: «Той, Хто Своєю добротою щодня, постійно оновлює діяння творіння». Щодня все творіння постає наново з небуття.

10 וכשהם משיגים כל יום התהוותם וחיותם מבחי' קדוש ומוכדל כי עליו ית' נאמר אדון הנפלאות פי' למעלה מעלה מבחי' נפלאות כמ"ש עושה פלא.³⁴

І коли вони щодня осягають, що їхнє буття й життєва сила походять від рівня святості й відокремленості, адже про Нього, благословенного, сказано: «Владика чудес», тобто Він незрівнянно, незрівнянно вищий за рівень чудес, як написано: «Він творить диво» (осе феле).

«Святі» щодня усвідомлюють, що їхнє буття й життєва сила походять від рівня святості — цілковитої відокремленості й того, що перебуває поза ними. Б-га називають «Владикою чудес» — це вислів із ранкової молитви, який означає, що Він стоїть набагато вище навіть за самі чудеса; у вірші сказано, що Він «творить диво», отже, диво — це лише те, що Він творить.

שבחי' הפלא הוא כעשיה גשמיות אצלו ית'. כי ענין הפלא היא פליאת ההתהווי יש מאין

Адже рівень чудесного для Нього, благословенного, — наче фізична дія (асія), бо суть дива — у дивовижності виникнення буття, чогось із нічого.

Те, що для нас дивовижне, для Нього — наче звичайна фізична дія. Тут ідеться про диво самого творіння: виникнення чогось із нічого.

וראשית ההתהווי הוא בחכמה כמ"ש והחכמה מאין תמצא.³⁵

А початок виникнення буття — у мудрості (Хохма), як написано: «І мудрість знаходиться з нічого (айн)».

Творіння починається з Хохми — першої точки мудрості, яку вірш описує як таку, що знаходиться «з нічого (айн)». Буквально у вірші з книги Йова поставлено запитання: «Мудрість — де її можна знайти (ме-айн)?»; маамар тлумачить ме-айн як «з нічого».

וכתיב כולם בחכמה עשית שהחכמה נחשבת אצלו כעשיה גשמית שהיא בחי סוף דרגין משכל ודבור ומחשבה ומעשה וכך החכמה נחשבת אצלו שהוא ית' למעלה מן החכמה ומרומם עד אין קץ.

І написано: «Ти створив їх усіх мудрістю (Хохма)», адже для Нього Хохма вважається подібною до фізичного творення (асія), яке є останнім із рівнів — інтелекту, мовлення, думки й дії. Так само Хохма вважається для Нього [чимось низьким], адже Він, благословенний, вищий за Хохму й піднесений без кінця.

Вірш «Ти створив їх усіх мудрістю» розглядає саму Хохму як різновид творення (асія) — найнижчий серед рівнів інтелекту, мовлення, думки й дії. Так само перед Б-гом Хохма — наче лише фізична дія, адже Він нескінченно вищий за неї.

ולכן הם יהללוך סלה תמיד בעילוי אחר עילוי בלי הפסק וכל זה בבחי' ושם קדוש כי הודו של שמו על ארץ ושמים.³⁶

Тому вони «славлять Тебе, села» безперервно, [підносячись] від одного рівня до наступного. І все це — на рівні «і святе Ім'я Твоє», адже сяйво Його Імені — «над землею і небом».

Саме тому «святі» безперервно славлять Його, переходячи від одного рівня до наступного без зупинки: якого б високого рівня вони не досягли, Він залишається поза їхнім досягненням. Однак уся їхня хвала сягає лише «святе Ім'я Твоє» — Його Імені, сяйво якого над землею і небом.

כמ"ש כי ביה³⁷ ה' צור עולמים³⁸ פי' בי"ה הוא שמו הוי"ה כי הוי"ה היא ג"כ י"ה שהוי"ו מושך הוי"ד כו'.³⁹

Як написано: «Бо Ягом, Ім'ям Б-га (Гавая), Він створив світи». Тобто «Ягом» тут означає Його Ім'я Гавая, адже [літери] гей-вав-гей — це також йуд-гей, бо вав продовжує йуд тощо.

Цей вірш наведено, щоб показати, що світи походять від Імені Б-га: Талмуд (Menachos 29b) тлумачить слова «через Яг» як «через йуд-гей» — дві літери, якими були створені два світи. Альтер Ребе пояснює, що «Яг» тут означає все Ім'я Гавая, адже вав — лише продовження йуд, тож і решта літер є різновидом йуд і гей.

12 וביו"ד נברא העוה"ב [העולם הבא] כנ"ל היינו עלמין סתימין דלא אתגליין עין לא ראתה⁴⁰ אלהים זולתך

А літерою йуд був створений Майбутній світ, як згадувалося вище; тобто приховані світи (альмін сетімін), які не розкриті: «Жодне око не бачило, Б-же, крім Тебе».

Alter Rebbe продовжує віршем про Im'я «Яг»: як навчає Талмуд, Майбутній світ був створений літерою йуд. Він ототожнює Майбутній світ із «прихованими світами», які перебувають поза будь-яким сприйняттям і про які сказано: «Жодне око не бачило, Б-же, крім Тебе».

ובה"א [ובאות ה"א] נברא עוה"ז⁴¹ היינו עלמין דאתגליין מה שהוא מושג ונתפס בהשגת הנבראים

А літерою гей був створений цей світ; тобто розкриті світи (альмін де-ітгальян): усе те, що доступне сприйняттю й досягненню створених істот.

Цей світ був створений літерою гей і відповідає «розкритим світам»: будь-якому рівню, який створені істоти можуть сприймати й досягати.

ואפי' [ואפילו] ג"ע [גן עדן] העליון נק' עלמא דאתגלי' לגבי בחי' זו שהוא שם שהרי צדיקי' [צדיקים] נהנים כו' אלא שלגבי עוה"ז השפל הגשמי נק' עוה"ב [עולם הבא] ג"ע [גן עדן] העליון. אבל לגבי עולמות עליוני' [עליונים] נקרא בשם עוה"ז ועלמא דאתגליא מאחר שיש שם הנאה ותענוג הנשמות

Навіть Вищий Ган Еден називається «розкритим світом» (альма де-ітгалья) стосовно цього рівня, адже саме там «праведники насолоджуються» тощо; лише стосовно цього нижнього, матеріального світу Вищий Ган Еден називається Майбутнім світом. Але стосовно вищих світів його називають «цим світом» і «розкритим світом», адже там душі зазнають насолоди й радості,

У цьому розумінні навіть Вищий Ган Еден вважається розкритим, адже там праведники насолоджуються саявом Б-жественної присутності (Брахот 17a); Майбутнім світом він називається лише в порівнянні з нашим нижнім матеріальним світом. Порівняно з вищими світами він сам є «цим світом», бо душі там зазнають насолоди й радості.

משא"כ בחי' עלמין סתימין הוא מה שאינו מושג ונתפס כלל עין לא ראתה וכו' וכל בחי' הללו הם מבחינת שמו והודו של שמו כו'.

тоді як рівень прихованих світів — це те, що взагалі неможливо збагнути чи досягнути: «Жодне око не бачило» тощо. І всі ці рівні походять від аспекту Його Імені та величі Його Імені тощо.

Приховані світи, на відміну від розкритих, узагалі неможливо досягнути, і про них сказано: «Жодне око не бачило». Однак і приховані, і розкриті світи походять лише від Імені Б-га та величі Його Імені, а не від Його сутності.

אבל בא"ס ב"ה עצמו לא שייך כלל זה שהוא קדוש ומוכדל מגדר עלמין לגמרי ולא שייך אפילו בחי' עלמין סתימין כו' ובחינת עלמין סתימין הם כעשיות גשמיות אצלו ית'.

Але Сам Нескінченний (Ейн Соф), благословенний Він, зовсім не підпадає під це поняття, адже Він святий і цілковито відокремлений від самої категорії світів, і навіть рівень прихованих світів [до Нього] не стосується тощо. Рівень прихованих світів для Нього, благословенного, подібний до фізичних дій творення.

Сам Б-г, Нескінченний, цілковито перебуває поза категорією світів, навіть прихованих. Для Нього навіть приховані світи — лише як прості фізичні дії творення, як уже було сказано вище про мудрість (Хохма).

13 וכמאמר אדון הנפלאות. וכמ"ש עושה פלא.⁴² ומה שקדושים בכל יום יהללוך סלה הוא בכח'י ושמך קדוש בלבד והיינו כי משם נמשך קדושתם ומהללים להתכלל ולהבטל במקורם.

Як сказано: «Володар чудес», і як написано: «Він творить диво». А те, що «святі щодня прославляють Тебе, села», стосується лише рівня «і Ім'я Твоє святе»; тобто звідти сходить їхня святість, і вони прославляють, щоб бути поглинутими у своєму джерелі й втратити в ньому самотійне існування.

Прославлення «святих» сягає лише рівня «Ім'я Твоє святе», бо саме звідти походить їхня власна святість. Їхнє прославлення виражає прагнення піднятися, бути поглинутими в цьому джерелі й втратити в ньому самотійне існування.

אבל ישראל הם מקדשי שמך⁴³ כי הנה באתעדל"ת [באתערותא דלתתא] תלוי⁴⁴ אתעדל"ע [אתערותא דלעילא]^{45.46} להיות התלבשות א"ס ב"ה בחכמה וחסד להחיות ולהוות עלמין סתימין ועלמין דאתגליין והיינו אק"ב [אשר קדשנו במצותין] ממש הקב"ה מניח תפילין⁴⁷ כו'.

Але Ізраїль — це ті, «хто освячує Твоє Ім'я», адже від пробудження знизу (ітарута делетата) залежить пробудження згори (ітарута делейла): щоб Нескінченний (Ейн Соф), благословенний Він, був облачений у мудрість (Хохма) і милість (Хесед), аби оживляти й приводити до буття приховані та явлені світи. І це — «Який освятив нас Своїми заповідями», буквально: «Святий, благословенний Він (Кудша бріх ху), накладає тфілін» тощо.

Ізраїль, однак, названий тим, «хто освячує Твоє Ім'я», бо їхні вчинки внизу пробуджують відповідь згори: сам Нескінченний облачається в Хохму й Хесед, щоб оживляти всі світи — приховані та явлені. У цьому полягає зміст слів «Який освятив нас Своїми заповідями» і вислову мудреців, що сам Святий, благословенний Він, накладає тфілін.

14 ועיי הנחת תפלין למטה מתעורר קדושה העליוני שלמעלי [שלמעלה] להיות שורה ומתלבש בתוך עלמין.

וקדושה זו היא מבחי אוא"ס [אור אין סוף] ב"ה בעצמו וכבודו שלמעלה מגדר עלמין

Завдяки накладанню тфілін унизу пробуджується вища святість згори, щоб спочити на світах і вбратися всередину них. Ця святість походить від рівня Нескінченного світла (Ор Ейн Соф), благословенний Він, — від самої Його сутності та слави, що перебуває вище за категорію світів.

Коли єврей унизу накладає тфілін, пробуджується вища святість, щоб перебувати у світах і входити в них. Ця святість походить від самого Нескінченного світла, яке перебуває поза всіма світами.

**בחי אתה קדוש שהוא אדון הנפלאות למעלה מעלה מבחינת פליאות חכמה שמאין תמצא⁴⁸ כי המצות
הן רצונו ית' ובחי מדרגת הרצון הוא הגבה למעלה מאד מבחי חכמה.**

[Це] рівень «Ти святий» — «Володар чудес», що незмірно вищий за рівень чудес мудрості (Хохми), яка «постає з нічого»; адже міцвот — це сама Його воля, благословенний Він, а рівень волі надзвичайно високий і набагато вищий за рівень Хохми.

Це рівень «Ти святий», а не лише «святе Ім'я Твоє»: «Володар чудес», що незмірно вищий навіть за чудо Хохми, яка постає з нічого. Причина в тому, що міцвот — це сама воля Б-га, а воля набагато вища за мудрість.

15 ולכן הם מקדישי ומרוממים שמך שבהם ועל ידם נתעלה בחי שמו בקדושת אור א"ס ב"ה עצמו.

Отже, вони освячують і звеличують Ім'я Твоє, бо в них і через них рівень (бхіна) Його Імені підноситься до святості самого Нескінченного світла (Ор Ейн Соф) — благословенний Він Сам.

Саме тому сказано, що Ізраїль освячує і звеличує Ім'я Б-га: через них і їхні міцвот рівень Його Імені підноситься до святості самого Ор Ейн Соф. Вони не додають святості Б-гові; вони вносять Його власну святість у бхіну Його Імені, що пов'язана зі світами.

וזהו יפה שעה אחת בתשובה ומע"ט [ומעשים טובים]⁴⁹ בעוה"ז מכל חיי עוה"ב [עולם הבא]⁵⁰ שהם מבחינת

שמו ית' בלבד. אבל עיי המע"ט [המעשים טובים] ממשיכים קדושת אור א"ס ב"ה בעצמו כנ"ל:

Це [значення слів]: «Краща одна година повернення (тшува) і добрих справ у цьому світі за все життя Світу Прийдешнього», яке походить лише від бхіни Його Імені, благословенний Він; але через добрі справи вниз притягується святість самого Ор Ейн Соф — благословенний Він Сам, — як пояснювалося вище.

Це пояснює вчення Мішни: одна година повернення і добрих справ у цьому світі краща за все життя у Світі Прийдешньому. Світ Прийдешній є розкриттям лише бхіни Імені Б-га, тоді як добрі справи притягують униз святість самого Ор Ейн Соф.

РОЗДІЛ 4 • 116-23

Одяг душі

16 והנה מן המצות נעשה לבושים⁵¹ לנפש כמ"ש בזהר⁵² ע"פ ואברהם זקן בא בימים⁵³ באינן יומין עילאין דאינן לבושין⁵⁴ כנ"ל.

З міцвот створюється одяг для душі, як сказано в Зогарі щодо вірша: «І Авраам був старий, прийшов у днях»: «у тих вищих днях, які є одягом», як згадувалося вище.

Міцвот також створюють одяг для душі. Зогар тлумачить слова «Авраам був старий, прийшов у днях» так, що він прийшов зі своїми «вищими днями»: дні життя людини стають одягом для її душі.

והיינו לפי שע"י המצות ממשיך אור מקיף מבחי' סובב כל עלמין לכן נעשה לבוש לנשמתו שתהיה נפשו צרורה בצרור החיים⁵⁵ את⁵⁶ ה' וכו'.

Це тому, що через міцвот притягується згори охоплююче світло (Ор Макіф) від рівня світла, що охоплює всі світи (совев коль альмін); тому воно стає одягом для його душі, щоб його душа була «зв'язана у вузлі життя з Ім'ям Б-га (Гаваа)» тощо.

Причина в тому, що міцва притягує згори охоплююче світло від рівня совев коль альмін — світла, що оточує всі світи. Подібно до одягу, це світло оточує душу, щоб вона була «зв'язана у вузлі життя з Гаваєю».

אך הנה אמרו אפילו פושעי ישראל מלאים מצות⁵⁷ כרמון ומ"מ אין ממשיכין כלום.⁵⁸ אלא הענין הוא שהמשכת קדושה העליונה הוא ע"י שמחה של מצוה דוקא וכדכתיב תחת אשר לא עבדת⁵⁹ את ה' אלקיך בשמחה.

Але [Мудреці] сказали, що навіть грішники Ізраїлю сповнені міцвот, мов гранат, і все ж не притягують згори вниз нічого. Однак суть у тому, що притягнення вищої святості відбувається саме через радість від міцви, як написано: «Через те, що ти не служив Гаваї, своєму Б-гу, з радістю».

Але Мудреці сказали, що навіть грішники Ізраїлю сповнені міцвот так само, як гранат сповнений зернят, і все ж не притягують згори вниз нічого. Тому Альтер Ребе робить висновок, що вища святість притягується згори вниз саме через радість від міцви, і наводить докір: «Через те, що ти не служив Гаваї, своєму Б-гу, з радістю».

17 והשמחה היא מצד התבוננות מזה עצמו איך שהמצות הם בחינת אור א"ס ב"ה עצמו בחי' אדון הנפלאות וכו'.

А радість походить із роздумів саме про це: міцвот [заповіді] є рівнем самого Нескінченного світла (Ор Ейн Соф) — благословенний Він Сам — тобто рівнем (бхіною) «Владики чудес» тощо.

Радість від міцви народжується з роздумів про те, чим є міцва: самим Нескінченим світлом, «Владикою чудес», що стоїть понад усіма світами. Саме це усвідомлення сповнює серце радістю.

ולזה ישמח לבו בקיום המצות אשר קדשנו במצותיו ממש והוא בחי' חמר חורייני עתיק שהוא בחי' ענג העליון להתענג על ה' ממש.

Тому його серце радітиме, коли він виконуватиме міцвот, [адже Він] «освятив нас Своїми заповідями» — буквально. Це бхіна «давнього білого вина» (хамар хівар'ян атік), тобто бхіна вищої насолоди (таануг): насолоджуватися самим Б-гом, воістину.

Така радість — це згадане раніше «давнє біле вино», яке Альтер Ребе тепер визначає як вищу насолоду: насолоду самим Б-гом. Виконуючи міцвот, людина відчуває, що Б-г «освятив нас Своїми заповідями» в найбуквальнішому сенсі.

אך צריך לעורר מתחלה בנפשו בחי' יין אדום ויין המשכר שהוא בחי' גבורות קדושות כדי לאתהפכא חשוכא לנהורא ומרירו למיתקא שאז יתענגו על ה' בתענוג המשכת אוא"ס [אור אין סוף] ב"ה

Однак спершу він має пробудити у своїй душі бхіну червоного вина та п'яного вина — святих гвурот (стриманостей), — щоб перетворити темряву на світло, а гіркоту — на солодкість; тоді вони насолоджуватимуться Б-гом насолодою від притягнення вниз Ор Ейн Соф, благословенний Він.

Однак перш ніж досягти цієї радості, людина має спершу пробудити в собі червоне, п'янке вино — святі гвурот, гіркоту через свою віддаленість від Б-га. Це перетворює темряву на світло, а гіркоту — на солодкість, і тоді насолода від притягнення вниз Нескінченного світла стає повною.

כי התענוג הוא שייך אחר מילוי הרצון שכשנתמלא רצונו וחפצו מה שהיה חושק ומתאוה אז יתענג

Адже таануг настає після здійснення волі (рацон): коли здійснилися його воля й бажання щодо того, чого він прагнув і чого жадав, тоді він відчуває насолоду,

Причина полягає в одному з принципів душі: насолода приходить тоді, коли бажання здійснюється. Людина відчуває насолоду, коли досягає того, чого прагнула й жадала.

משא"כ אם לא היה לו תשוקה כ"כ [כל כך] אין התענוג אצלו כ"כ [כל כך] גם בהיות אצלו הדבר ההוא ולכן צריך לעורר תחלה בחינת גבורות על הירידה אשר רחוק מה' בתכלית.

а якщо його прагнення було не таким сильним, то й таануг його не такий великий, навіть коли він має бажане. Тому спершу потрібно пробудити бх'ну гвурот через падіння — [у якого-му] він безмірно далекий від Б-га.

Без сильного прагнення навіть володіння бажаним приносить мало насолоди. Тому людина має спершу відчути біль від того, що так далеко відійшла від Б-га, — щоб радість від міцви, коли вона прийде, сповнила справжнє прагнення.

18 ובפרט כאשר יהי' [יהיה] ממארי דחושבנא מן המעשים ודבורים והמחשבות אשר לא לה' המה. וישוב אל⁶⁰ ה' וירחמהו וכמאמר אלהי עולם ברחמיך הרבים כו' וכמ"ש במ"א

І особливо це так, коли він належить до «майстрів підрахунку» своїх учинків, слів і думок, що не були заради Б-га. «Нехай повернеться до Імені Б-га (Гавая), і Він змилується над ним», — як сказано: «Вічний Б-же, у Твоєму великому милосерді...», тощо, як пояснюється в іншому місці.

Гіркота найглибша в того, хто підраховує всі свої вчинки, слова й думки, що були не заради Б-га. Тоді він повертається до Б-га, який «змилується над ним», як ми молимося: «Вічний Б-же, у Твоєму великому милосерді».

ואזי תהי' [תהיה] שמחת הנפש בקיום המצות ביתר שאת כי כל שתגדל התשוקי' [התשוקה] והצמאון מחמת ריחוק מקום מצד הגוף כך תגדל שמחת הנפש מצד המשכ' אוא"ס [אור אין סוף] ב"ה בקיום המצות והתענוג על ה' במילוי רצונה וחפצה

І тоді радість душі від виконання міцвот буде значно більшою, бо що сильнішими стають туга й спрага через віддаленість, спричинену тілом, то більшою буде радість душі від притягнення вниз Нескінченного світла (Ор Ейн Соф), хай буде Він благословенний, через виконання міцвот, і [від] її насолоди Б-гом, коли сповнюються її воля й бажання.

Згодом радість від міцвот стає ще більшою: що сильнішою є спрага, спричинена віддаленістю тіла від Б-га, то більшою є радість душі від притягнення вниз Ор Ейн Соф через міцву. Душа знаходить насолоду в Б-зі, бо сповнюються її власні воля й бажання.

וַיֵּשׁ [וְזֶהוּ שְׁכֵתוֹב] זֹאת נַחֲמָתִי בַעֲנִי ⁶¹ כִּי אִמְרַתְךָ חֵיִתָּנִי וְכִמְאֹמֶר כִּי הֵם חֵיִינוּ וְאוֹרֶךְ יָמֵינוּ כֹּי וְאֵין לַעֲרֹב שְׂמַחַת הַנֶּפֶשׁ בַּעֲצָבוֹן הַגּוֹף ⁶² וְכֹי.

Ось що означають слова: «Це моя втіха в моїй скруті, бо слово Твоє оживило мене», як сказано: «Бо вони — наше життя й довголіття наших днів...», тощо. І не слід змішувати радість душі зі смутком тіла, тощо.

Ось що означають слова: «Це моя втіха в моїй скруті, бо слово Твоє оживило мене»: слово Б-га в міцвот є життям душі, як ми кажемо в молитвах: «вони — наше життя й довголіття наших днів». Гіркота належить тілу, і не слід змішувати її з радістю душі.

אך כדי להוציא בחי' יין הנ"ל צריך לשית עצות בנפשו להיות בבחינת ונפשי כעפר לכל תהיה ⁶³ מן הרגליות וכו'. ועל ידי דריכה ברגלים בגת שהיא בחינת לב נשבר ונדכה ⁶⁴ כו'.

Але щоб видобути згадане вище вино, людина має обміркувати, як досягти в душі стану «Нехай душа моя буде для всіх мов порох», подібно до низькорослих лоз (ragliuoc), тощо, а також витоптувати ногами в чавильні — тобто досягти стану розбитого й пригніченого серця, тощо.

Щоб узагалі видобути це вино, людина має працювати над собою, аби досягти смирення, вираженого словами: «Нехай душа моя буде для всіх мов порох», — подібно до низькорослих лоз. Потрібне також витоптування в чавильні, що відповідає розбитому й пригніченому серцю.

19 והנה כנגד ב' בחינות יין הנ"ל כך נמשך ב' בחינת לבושיין. וזהו כבס ביין לבושו ⁶⁵ שיהיו לבושי המצות מכובסים עד"מ כמו בגד המכובס מן הלכלוך כך הנה אפי' [אפילו] פושעי ישראל ⁶⁶ מלאים מצות ⁶⁷ כו'.

Тепер, відповідно до двох згаданих вище рівнів вина, притягуються вниз два рівні одягу. Це [і є значенням слів]: «Він виправ свій одяг у вині» — щоб одяги міцвот були випрані, образно кажучи, як одяг, випраний від бруду. Так само й навіть грішники з Ізраїлю сповнені міцвот тощо.

Два види вина породжують два види одягу; саме це мається на увазі у словах «він виправ свій одяг у вині». Одяги, утворені міцвот, мають бути випрані й очищені, як одяг, випраний від бруду, адже навіть грішники з Ізраїлю сповнені міцвот, однак, як пояснюється в наступному абзаці, їхні одяги залишаються забрудненими.

20 ואעפ"כ [ואף על פי כן] **את פושעי** [פושעים] **נמנו שלבושי המצות שלהם הם מלובשי** [מלובשים] **כלבושי** **צואים שלהם משא"כ ע"י בחי יין** **ושמחה של מצוה נעשה בחי ככוס לבוש והתפשטות מלבושי** **שכנוגה להתענג על ה' לבדו.** [מלבושיה / מלבושים]

І все ж їх «зарахували до грішників», бо одяг їхніх міцвот огорнутий їхнім забрудненим одягом. Натомість завдяки рівню (бхіна) вина й радості міцви відбувається очищення одягу та скидання одягу, що належать до Ноги, аби насолоджуватися лише Б-гом.

Навіть попри всі їхні міцвот, таких людей «зарахували до грішників», бо одяг їхніх міцвот огорнутий їхнім власним забрудненим одягом. Вино радості міцви очищує одяг і скидає одяжі Ноги — сфери, де змішані добро і зло, — щоб людина насолоджувалася лише Б-гом.

וע"י בחי דם ענבים⁶⁸ הוא בחי יין אדום שהוא ענין התגברות הנפש לאהפכא חשוכא לנהורא⁶⁹ **והמרירות על ריחוקו מאור פני ה' ונק' דם לפי שצריך יגיעת הנפש ויגיעת בשר בנפשו דמו.**

А завдяки рівню «крові винограду», тобто рівню червоного вина, душа долає [саму себе], щоб обернути темряву на світло, і відчуває гіркоту через свою віддаленість від світла лику Б-га. Це називається «кров'ю», бо вимагає праці душі й праці тіла — своєю душею, своєю кров'ю.

«Кров винограду», про яку йдеться наприкінці вірша, — це червоне вино: боротьба душі, щоб обернути темряву на світло, і гіркота через віддаленість від світла лику Б-га. Це називається «кров'ю», бо вимагає праці душі й тіла, немов віддавання самого життя.

אך מ"מ נק' דם ענבים בחי יין שצ"ל ע"י בחי שמחה שהיא בחי התבוננות מצד גדולת ה' א"ס ב"ה **וישוב אל⁷⁰ ה' וירחמהו.⁷¹**

І все ж це називається «кров'ю винограду», рівнем вина, бо це має відбуватися через рівень радості — через роздуми про велич Б-га, Нескінченного (Ейн Соф), благословенного Він: «Нехай він повернеться до Імені Б-га (Гавая), і Він змилюється над ним».

Та все ж це називається «кров'ю винограду», різновидом вина, бо й воно має супроводжуватися радістю, що приходить через роздуми про безмежну велич Б-га. Вірш «Нехай він повернеться до Імені Б-га (Гавая), і Він змилюється над ним» описує це повернення, яке пояснюється в наступному абзаці.

21 וירחמהו דייקא דהיינו על ניצוץ אלהי [אלהות] שבו איך ירד פלאים מטה מטה כמ"ש במ"א

«І Він змилюється над ним» — саме так: тобто над іскрою Б-жественності, що є в ньому, — наскільки дивовижно вона опустилася все нижче й нижче, як пояснюється в іншому місці.

Наголос падає на слова «над ним»: милосердя Б-га звернене до іскри Б-жественності в людині: сама іскра впала так дивовижно низько.

ועי"ז נעשה בחי' סותו^{72.73} פי' סותו מלשון מסוה^{74.75.76} הוא כסוי הראש והפנים שיש ב' בחינות לבושי⁷⁷ לבוש הגוף ע"ד משל ולבוש הראש והפנים ע"ד משל.

І завдяки цьому виникає рівень, названий «його вбранням» (сусо). Пояснення: сусо пов'язане зі словом масве (покривало) — покриттям голови й обличчя. Адже є два рівні одягу: умовно кажучи, одяг тіла й одяг голови та обличчя.

Завдяки цьому милосердю виникає рівень, який у вірші названо сусо — «його вбранням». Альтер Ребе пов'язує сусо зі словом масве — покривалом, яке Моше накладав на обличчя; отже, це покриття голови й обличчя. Таким чином, душа має, так би мовити, два види одягу: один для її «тіла», а другий для її «голови й обличчя».

22 והנה ע"י בחי' יין המשמח נמשך בחי' לבוש לבחי' הגוף של הנפש שהוא בחי' לבושי מדות הנפש אהבה ויראה כו'

Тепер завдяки рівню / аспекту (бхіна) «вина, що звеселяє» низводиться одяг для бхіни тіла душі, тобто для бхіни одягів емоційних атрибутів (мідот) душі — любові й трепету (агава ве-йіра) тощо;

«Вино, що звеселяє» — радість від виконання міцви — створює одяг для «тіла» душі, тобто її емоцій. Це одяги любові й трепету душі.

אבל ע"י בחי' דם ענבים נמשך לבחי' הראש והפנים של הנפש והוא בחי' ראייה ושמיעה.

але завдяки бхіні «крові винограду» низводиться одяг для бхіни голови й обличчя душі, тобто для бхіни зору й слуху.

«Кров винограду» — гірка боротьба на шляху повернення — створює вищий одяг для «голови й обличчя» душі, тобто її зору й слуху. Наступний абзац пояснює, чому цей одяг вищий.

23 וכמ"ש הביטו אליו ונהרו⁷⁸ וגו'. וכי אפשר להסתכל בשכינה כו' אלא היינו לאסתכלא ביקרא דמלכא כו'

Як написано: «Вони поглянули на Нього й засяяли» тощо. Але чи можливо вдивлятися в Б-жественну присутність (Шехіну) тощо? Ні, це означає «вдивлятися в славу Царя» тощо.

Вірш «Вони поглянули на Нього й засяяли» говорить про бачення Б-га — здатність, пов'язану з «головою й обличчям». Оскільки ніхто не може буквально вдивлятися в Шехіну, Альтер Ребе пояснює, що йдеться про споглядання «слави Царя».

והענין כמאמר רז"ל [רבותינו זכרונם לברכה] במקום שבע"ת [שבעלי תשובה] עומדים ^{79.80} כו' כי צדיקים גמורים ע"י שמחה של מצוה והתענגם על ה' ממשיכים ענג העליון מלמעלה למטה

Суть цього — у словах наших благословенної пам'яті мудреців: «На місці, де стоять баалей тшува (ті, хто повертається)» тощо. Адже цілковито праведні завдяки радості від міцви та насолоді Б-гом низводять найвищу насолоду згори донизу,

Мудреці навчали, що баалей тшува стоять на такому рівні, де не можуть стояти навіть цілковито праведні. Цілковито праведні служать Б-гові з радістю від міцви та насолодою Ним, і завдяки цьому низводять найвищу насолоду згори донизу.

אבל הבעל תשובה ע"י התגברותו על הרע שבנפשו במסירת נפש היא בבחי' הסתלקות מלמטה למעלה כדרך הגבורות ורשפי אש ⁸¹ כו'. ולכן נעשה לבוש לנשמתו ג"כ למעלה על בחי' ראש הנ"ל:

тоді як бааль тшува, долаючи зло у своїй душі самопожертвою (месірут нефеш), перебуває на рівні піднесення знизу догори — подібно до гвурос (сил стриманості) та «спалахів вогню» тощо. Тому й для його душі вгорі утворюється одяг — на згаданому вище рівні голови.

Бааль тшува долає зло у своїй душі самопожертвою; його служіння — це піднесення знизу догори, подібно до гвурос і «спалахів вогню», що здійснюються вгору. Тому його душа також отримує одяг вище — на рівні своєї «голови».

РОЗДІЛ 5 • ¶24-26

Довершення людини

24 והנה זהו כל עבודתנו בקיום המצות ⁸² בזמן הזה להמשיך לנפש שתתעלה בעילוי אחר עילוי לאור באור א"ס ב"ה ותהיה הנפש צרורה ⁸³ כו'.

А це і є все наше служіння в цей час: виконувати міцвот, щоб низвести [світло] до душі, аби вона підносилася від піднесення до піднесення, осяюючись Нескінченним світлом (Ор Ейн Соф), благословенний Він, і щоб душа була «зв'язана» тощо.

У наш час уся мета дотримання міцвот — підносити душу від рівня до рівня, щоб вона осяювалася Нескінченним світлом і була «зв'язана у вузлі життя». Нині наше служіння приносить користь передусім самій душі.

אבל תכלית השלימות של ימות המשיח בקיום המצות ומעשה הקרבנות שיהיו הקרבנות כבשים ופרים וכו' ג"כ נכללים ומתעלים בעילוי אחר עילוי באור א"ס ב"ה.

Але остаточно досконалість днів Машіаха у виконанні міцвот і принесенні жертв полягатиме в тому, що жертви — ягнята, бики тощо — також будуть включені й піднесені, від піднесення до піднесення, у Нескінченному світлі, благословенний Він.

Однак у дні Машіаха досконалість міцвот і жертвоприношень полягатиме в тому, що самі тварини — ягнята й бики, яких приносять у жертву, — також будуть включені в Нескінченне світло й піднесені в ньому. Цього молитва досягти не може.

אך בזמן הגלות אי אפשר לנפש האדם להעלותם ולקשרם במקורם מאחר שהיא מקושרת בעצמה למטה.

Але за часів вигнання людська душа не може піднести їх і зв'язати з їхнім джерелом, оскільки сама вона пов'язана внизу.

У вигнанні людина не може піднести тварин і зв'язати їх з їхнім джерелом, бо її власна душа сама ще пов'язана внизу.

אבל לימות המשיח שיקויים ונגלה כבוד⁸⁴ ה' וראו כל בשר וגו'. שנשמות ישראל יהיו במעלה אז יהיה זמן קיום המעש' [המעשה] והעלאת ניצוצות שנפלו אפילו הבהמות.⁸⁵

Але в дні Машіаха, коли здійсниться: «І відкриється слава Гаваї, і всяка плоть побачить» тощо, — адже душі Ізраїлю тоді будуть на високому рівні, — настане час виконання діяння й піднесення іскор, що впали навіть у тварин.

У дні Машіаха, коли «відкриється слава Гаваї і всяка плоть побачить», душі Ізраїлю стоятимуть на високому рівні. Тоді настане справжній час діяння — час піднесення навіть іскор святості, що впали в тварин.

25 וכמו שהיה בתחלת בריאת העולם שקודם שנבר' [שנברא] אדם הראשון נא' [נאמר] ואדם אין לעבד⁸⁶ את האדמה וגו'.

Так було й на початку створення світу: ще до того, як був створений перший чоловік (Адам га-Рішон), сказано: «І не було людини (адам), щоб обробляти землю» тощо.

Та сама картина постала під час створення світу. До створення Адама Тора говорить: «Не було людини, щоб обробляти землю»; у світі не було того, хто служив би в ньому.

ואח"כ נעשה אדם ויניחהו בג"ע [בגן עדן] לעבדה ולשמרה.⁸⁷ אלא שאח"כ⁸⁸ ויגרש את האדם^{89,90} וגוי כלומר שלא הי' [היה] בבחי' אדם והוצרך לילך ולתקן נפשו.

Згодом було створено людину, «і Він поселив його в саду Еден, щоб обробляти його й охороняти його». Але потім «Він вигнав людину» тощо; тобто той ще не був на рівні адам, «людини», і йому довелося піти, щоб виправити свою душу.

Тоді було створено людину й поселено в Едені, «щоб обробляти його й охороняти його», але після гріха її вигнали. Це показує, що вона ще не досягла справжнього рівня адам, «людини», і мусила піти, щоб виправити свою душу.

26 ושלמות בחי' אדם הוא בזמן המשיח שנאמר עליו הנה ישכיל עבדי⁹¹ ירום ונשא וגבה מאד מא"ד הוא אותיות אד"ם.⁹²

І досконалість рівня адам (людини) настане за часів Машиаха, про якого сказано: «Ось, Мій слуга матиме успіх; він буде піднесений і вознесений, і дуже (меод) високий». Меод (мем-алеф-далет) складається з тих самих літер, що й адам (алеф-далет-мем).

Повний рівень адам — «людини» — буде досягнутий лише за часів Машиаха, про якого Ісаї каже: «Ось, Мій слуга матиме успіх; він буде піднесений і вознесений, і дуже високий». Слово меод — «дуже» — складається з тих самих літер, що й адам.

וכן ראשי תיבות אד"ם דו"ד משי"ח שבזמן ימות המשיח נשלם בחינת אדם ואזי הוא זמן היום לעשותם זמן קיום המצות בשלימות⁹³ שיהיה הקרבת קרבנות כמצות רצונך.^{94,95}

Так само початкові літери слова адам утворюють імена Адам, Давид, Машиах. Адже за часів Машиаха рівень адам буде довершений, і тоді настане час «сьогодні — виконувати їх», час досконалого виконання міцвот, коли приноситимуть жертви «згідно з приписом Твоєї волі».

Літери слова адам також означають Адама, Давида й Машиаха, показуючи, що розпочате Адамом довершиться Машиахом. Тоді настане справжній час «сьогодні — виконувати їх», коли міцвот виконуватимуться досконало, а жертви приноситимуться «згідно з приписом Твоєї волі».

משא"כ בזמן הגלות אין עשיית המצו' [המצות / המצוה] כרצונך ממש אלא לעילוי הנפש שיתקן בחי' אדם שלא יהיה ואדם אין לעבד.

На відміну від цього, за часів вигнання виконання міцвот не є по-справжньому «згідно з Твоєю волею», а [є] заради піднесення душі, щоб вона виправила рівень адам і щоб більше не було «людини, яка обробляла б [землю]».

Натомість у вигнанні міцвот ще не виконуються по-справжньому «згідно з Твоєю волею». Їхній вплив тепер полягає в піднесенні душі та виправленні рівня адам, щоб світ більше не перебував у стані, коли «не було людини, яка обробляла б землю».

אבל עיקר העבודה לעבדה ולשמרה הוא בימות המשיח דוקא.

Але головне служіння — «обробляти її та пильнувати її» — відбуватиметься саме за часів Машиаха.

Сутнісне служіння — «обробляти її та пильнувати її», тобто виконувати міцвот у їхній цілковитій досконалості, — належить саме до часів Машиаха.

והתפלה שהיא בחיי נשיאת הנפש הוא כנגד הקרבנות אבל אינה בבחי' קרבנות ממש כי שם בחינת עליות כל העולמות בכלל ואפילו נפש הבהמה היורדת למטה לארץ.^{96.97}

А молитва, яка є рівнем піднесення душі, відповідає жертвоприношенням, але не є жертвоприношенням у буквальному сенсі, адже саме в жертвоприношеннях відбувається загальне піднесення всіх світів, навіть душі тварини, яка спускається вниз, на землю.

Молитву, піднесення душі, було встановлено як відповідник жертвоприношень, але вона не є справжнім жертвоприношенням: жертвоприношення підносить усі світи разом, включно навіть із душею тварини, яка спускається вниз, на землю. Це дає відповідь на запитання, поставлене на початку маамара.

РОЗДІЛ 6 • 127-30

Лоша, місто й син

והנה על בחינת גפן ויין הנ"ל נאמר אסרי לגפן עירה⁹⁸ פי' שבימות המשיח שיושלם בחיי אדם אז יהיו

כלל ישראל מתעלים במעלה העליונה שיהיה בבחי' גפן ויין המשמח בשמחה של מצוה

А щодо згаданого вище рівня виноградної лози й вина сказано: «Прив'язуючи своє лоша до виноградної лози». Це означає, що в дні Машіаха, коли буде довершено рівень адам, увесь Ізраїль піднесеться до найвищого рівня і перебуватиме на рівні виноградної лози та «вина, що звеселяє», — у радості міцви;

Тепер Альтер Ребе застосовує образ виноградної лози та вина до цього вірша. У дні Машіаха, коли буде довершено рівень адам, увесь Ізраїль піднесеться до рівня виноградної лози й «вина, що звеселяє», тобто до радості міцви.

וגם יהי' אוסרי אוסר יו"ד שבחי' יו"ד היא בחי' חכ' [חכמה] עילאה הוא אוסר ומקשר לבחי' גפן

і буде також «осрі» («прив'язування»), [тобто] «осер» («прив'язує») [i] йуд: адже рівень йуд, який є рівнем надземної мудрості (Хохма), прив'язує та поєднує з рівнем виноградної лози.

Він читає слово «осрі» — «прив'язуючи» — як «осер» («прив'язує») і йуд: саме йуд, що означає надземну Хохму, прив'язує та поєднує з виноградною лозою — єврейським народом у його радості.

(וענין החכמה הוא בחי בטול שצ"ל בהשמח' [בהשמחה] עמ"ש ע"פ ולא נחם אלקי דרך ארץ פלשתים⁹⁹ וע"פ כיום השמע"צ [השמיני עצרת]).¹⁰⁰ ועי"ז יהי [יהיה] בבחי עירה.

(Суть Хохми — це рівень самоусунення (бітуль), який має бути присутнім у радості; див. пояснення до вірша «І Б-г не повів їх дорогою через землю филистимлян» та до вірша «На восьмий день — зібрання».) І завдяки цьому вони будуть на рівні іро («його лошади»).

У дужках Альтер Ребе пояснює, що Хохма означає самоусунення (бітуль), яке має супроводжувати радість, і відсилає до своїх пояснень двох інших віршів. Завдяки цьому зв'язку Ізраїль досягне рівня іро, який пояснюється далі.

כי הנה עירה סובל ב' פירושים לשון עיר פרא אדם ובחי עיר אלהים.

Адже слово «іро» має два значення: «айіро» — лоша, як у вислові «людина народжується лошам дикого осла», і рівень «іро» — міста, «міста Б-га».

Слово «іро» може означати «його лоша» (айіро), нагадуючи вірш у книзі Йова: «Людина народжується лошам дикого осла», або «його місто» (іро), як у вислові «місто Б-га». Альтер Ребе пояснює, як одне стає іншим.

וביאור הדבר כי עיר פרא אדם יולד¹⁰¹ כתי [כתיב]. פי יולד היינו כשהמדוי אצלו כתולדתו וטבעו שלא נהפכו אצלו לעמוד כנגד טבעו כי זהו עבודת האדם לעמוד נגד טבעו הקשה מפני אהבת ה' ויראתו.

Пояснення таке: написано: «Людина народжується лошам дикого осла». Слова «народжується» означають, що її емоційні атрибути (мідот) залишаються такими, якими були від народження, і відповідають її природі; вони не змінилися так, щоб протистояти її природі. Адже служіння людини полягає в тому, щоб протистояти своїй суворій природі з любов'ю до Б-га й трепету перед Ним.

У вірші з книги Йова сказано: «Людина народжується лошам дикого осла». Слова «народжується» описують людину, чії риси характеру залишаються такими, якими були від народження, і йдуть за її природою. Справжнє служіння Б-гу означає протистояти своїй суворій природі з любов'ю й трепету перед Б-гом.

משא"כ כשהטבע מסייע אין זו עבודה תמה ונקרא עיר פרא אדם

Натомість, коли природа допомагає людині, це не є цілісним служінням, і її називають «лошам дикого осла, людиною».

Коли природа людини сама їй сприяє, її служіння не є повним, і вона все ще залишається «лошам дикого осла».

אבל כשהוא מקושר בכח"י גפן בחי"י יין היוצא מן הגפן ע"י דריכה ומן הרגליות וכי כנ"ל אזי נעשה בחי"י עירה עיר ה' שהוא בחי"י עיר אלהינו כמו שאמרו רז"ל [רבתינו זכרונם לברכה] אימתי נקרא גדול כשהוא בעיר¹⁰² אלהינו¹⁰³ וגו'.

Але коли людина пов'язана з рівнем виноградної лози — рівнем вина, що виходить із виноградної лози внаслідок топтання та з низькорослих лоз тощо, як згадувалося вище, — тоді вона стає рівнем іро, «міста Б-га», тобто рівнем «міста нашого Б-га», як сказали наші мудреці, благословенної пам'яті: «Коли Він називається великим? Коли Він у місті нашого Б-га» тощо.

Але коли людина пов'язана з виноградною лозою — з вином, вичавленим через смирення й розбите серце, як пояснювалося раніше, — вона стає іро в його другому значенні, «його містом»: містом Б-га. Мудреці навчають, що Б-г називається великим, коли Він перебуває «у місті нашого Б-га»; отже, людина, яка сама стає цим містом, є місцем, де Б-г називається великим.

28 ולשרקה בני אתונו.¹⁰⁴ הנה שורקה היא זמורה רכה וילדה שענביה מועטים עדיין ומעט יין היוצא

ממנה נקי שורקה נקודת שור"ק

«I сина своєї ослиці — до добірної лози (сорека)». Сорека — це ніжний молодий пагін, на якому ще мало винограду і з якого виходить небагато вина; її називають сорека, [від] голосного шурук.

Альтер Ребе переходить до наступного вислову: «сина своєї ослиці — до добірної лози». Сорека — це молодий ніжний пагін із небагатьма ягодами й невеликою кількістю вина; її назву він пов'язує з голосним шурук.

כי הנה גפן הוא בחינת סגו"ל וגם כל נקודת גפן הוא סגו"ל

Виноградна лоза (гефен) — це рівень / аспект (бхіна) сеголь, а також усі голосні знаки слова гефен — сеголь.

Зріла виноградна лоза, гефен, відповідає голосному знакові сеголь — трьом крапкам, розташованим трикутником, — адже обидва голосні знаки у слові гефен є сеголь.

וכדכתי [וכדכתיב] גפן ממצרים תסיע¹⁰⁵ וגו' כסו הרים צלה¹⁰⁶ פי צלה בחי"י צל כמ"ש ה' צלך^{107, 108}

דהיינו ישת חשך סתרו¹⁰⁹ והוא העולה למעלה ומכסה על בחי"י הרים שהם האבות.

Як сказано: «Ти пересадив лозу з Єгипту», тощо, «Гори були вкриті її тінню». Пояснення: «її тінь» — це бхіна тіні, як сказано: «Гавая — твоя тінь», тобто: «Він зробив темряву Своїм сховком»; і саме вона підноситься вище й покриває бхіну «гір», якими є праотці.

Альтер Ребе наводить псалом про лозу з Єгипту, де далі сказано: «Гори були вкриті її тінню». «Тінь» лози — це бхіна вислову «Гавая — твоя тінь», тобто «Він зробив темряву Своїм сховком»: прихована бхіна Б-жественності, яка підноситься вище за «гори» — праотців — і вкриває їх.

29 והנה האבות הם שלשה בחינת סגו"ל. וזהו בחי' גפן. אבל שורקה הוא בחי' נקודת השורק והשור"ק יש בו ג"כ גי' נקודות ¹¹⁰ שבסגו"ל אלא שהם זה למטה מזה.

Отже, праотців троє — це рівень сеголя (голосного знака з трьома крапками), і це також рівень виноградної лози (гефен). А сорека — це рівень голосного знака шурук; у шурука також є три крапки, як у сеголя, але вони розташовані одна під одною.

Троє праотців відповідають сеголю — голосному знакові з трьох крапок, — а отже, й виноградної лозі, гефен, у голосних якої є сеголь. Сорека відповідає шуруку, який також має три крапки, але розташовані одна під одною.

כך הנה שכשהאדם הוא בבחי' התקרבות והתלהבות בכח גי' נקודות ממטה למעלה ומלמעלה למטה והממוצע וכו' וכמ"ש במ"א אזי נקרא בחי' סגו"ל.

Так, коли людина перебуває на рівні наближення й палкого запалу, завдяки силі трьох крапок — знизу вгору, згори вниз і проміжним шляхом тощо, як пояснюється в іншому місці, — це називається рівнем сеголя.

Людина, яка близька до Б-га і палає запалом, подібна до сеголя. Подібно до праотців, вона служить усіма трьома рухами: знизу вгору, згори вниз і середнім шляхом.

אבל כשהוא בבחינת ריחוק מקום אלא שהוא ¹¹¹ בבחי' הודאה כלומר שיודע שהוא רחוק ¹¹² מה' ונעשה כפוף ומודה ואין ערב לכו לגשת ¹¹³ מפני ביטולו נקרא בחינת שור"ק

Але коли людина перебуває на рівні віддаленості, проте водночас — на рівні визнання, тобто знає, що вона далека від Б-га, схиляється і визнає це, а серце її не наважується наблизитися через самоусунення (бітуль), її називають рівнем шуруку.

Людину, яка відчуває, що вона далека від Б-га, але визнає це, смиренно схиляється і не наважується наблизитися через самоусунення, називають шуруком.

ושלש נקודות זו למטה מזו. כלומר שמשפיל עצמו מטה מטה להיות רחוק בעיניו להגיע לזה באומר
 מי אנכי וכי וע"י זה נעשה מבחי אתונו בחי בני בחי בן וכמ"ש בנים אתם¹¹⁴ וגוי להיות כמו ברא
 כרעא דאבוה.¹¹⁵

[Він має] три крапки, розташовані одна під одною. Тобто людина дедалі більше принижує себе, вважаючи, що вона далека від того, щоб досягти цього, і кажучи: «Хто я?» тощо. І завдяки цьому рівень «його ослиці» стає рівнем «сина», рівнем сина, як сказано: «Ви — діти...», — щоб бути подібним до «син — нога свого батька».

Три крапки шурука, розташовані одна під одною, зображають людину, яка дедалі більше принижує себе, відчуючи, що близькість до Б-га для неї недосяжна, і питаючи: «Хто я?» Саме завдяки цьому «його ослиця» стає «сином»: він досягає рівня «Ви — діти Б-га», подібно до вислову «син — нога свого батька».

30 והנה התהפכות בחינות אלו נעשו ע"י כבס ביין¹¹⁶ וגוי כבס לשון עבר

Тепер перетворення цих рівнів відбувається завдяки словам «він виправ у вині» тощо. Кібес («виправ») стоїть у минулому часі.

Перетворення «осляти» на «місто», а «ослиці» — на «сина» відбувається завдяки словам «він виправ у вині». Слово кібес («виправ») стоїть у минулому часі: досконалість днів Машиаха залежить від обмивання, яке вже відбулося.

שתכלית השלימות של ימות המשיח ושלמות בחינת אדם להיות בחי עירה ובחי בן הוא ע"י שכבר
 כבס ביין הגלות שע"י עבודתנו בזמן הגלות לעורר את האהבה ושמחה של מצוה אתהפכא חשוכא
 לנהורא והוא תכלית של ימות המשיח כנ"ל:

Бо найвища довершеність днів Машиаха й досконалість рівня адама (людини) — досягнення рівня іро (міста) та рівня сина — настає завдяки тому, що він уже обмився вином вигнання: завдяки нашому служінню під час вигнання, коли ми пробуджуємо любов і радість міцви, темрява перетворюється на світло. А це і є кінцевою метою днів Машиаха, як пояснювалося вище.

Це обмивання відбувається тепер, у вигнанні: пробуджуючи любов до Б-га й радість від виконання міцви, наше служіння обертає темряву на світло. Саме ця мета здійснюється в дні Машиаха, як пояснюється протягом усього маамара.

В АВОДІ

Маамар вимагає поєднувати гіркоту й радість, дотримуючись правильного порядку. Спершу людина чесно аналізує свої думки, слова й учинки, які були не заради Б-га, зі смиренням («Нехай душа моя буде для всіх як прах») і розбитим серцем. Потім вона роздумує про те, що кожна міцва є самою волею Б-га, яка притягує вниз Його Нескінченне світло, і радіє та знаходить насолоду в Б-зі. Що глибше прагнення, то більша радість; а смуток, який належить тілу, не слід домішувати до радості душі. Міцвот, виконані таким чином, уже тепер, у галуті, очищують одяг душі й готують її до довершення в дні Машіаха.

ПИТАННЯ ДЛЯ ОБГОВОРЕННЯ

1. Чому маамар наполягає, що дні Машіаха — це час «виконання», а не винагороди?
2. Якщо молитва підносить власну душу людини, чому жертвоприношення тварин називають такими, що відбуваються «згідно з велінням Твоєї волі»?
3. Як можна сказати, що Ізраель «освячують» Ім'я Б-га, якщо Він святий Сам по Собі?
4. Чому гіркота «червоного вина» має передувати радості «білого вина» і як не дати їй перетворитися на смуток?
5. Чим відрізняється служіння Б-гу як сеголь від служіння як шурук, і чому смиренний шурук робить людину «сином»?

Примітки

АБЗАЦ 1

1 אסרי לגפן עירה

Примітка починається з посилання на примітки Ребе до джерел, надруковані раніше у виданні.

ПРИМІТКА КЕНОТ

ראה לעיל בציונים לכ"ק אדמו"ר זי"ע. אוה"ת כרך ה תתרו, א. המאמר עם הגהות בכרך ו תתשכח, ב. תתשלו, ב. ובכרך ז תתתסח, ב. פלח הרמון בראשית ככה, א. המאמר הוא משנת תקס"ד. ראה ברשימת המאמרים שם ע' שמה הערה 21. בענין המכואר בהמאמר מעלת מדרי' הצדיקים ומעלת עבודת הבע"ת ואהבה רבה ואהבה בתענוגים — ראה בקונטרס העבודה בסופו מכתב מדי' שבט תרצ"א, מכ"ק אדמו"ר מהור"י צ'צוקלה"ה. בלקו"ת בלק עד, א. נצבים נ, א. שה"ש יז, ב. כ, ד. לו, ג. מציון לד"ה זה.

2 אסרי לגפן עירה

Яков, благословляючи свого сина Єгуду перед смертю, змальовує землю, настільки багату на виноградні лози, що до добірної лози прив'язують осла, а одяг перуть у вині: «Прив'язуючи свого молодого осла до виноградної лози... він виправ свій одяг у вині, а свій плащ — у крові винограду». Маамар читає ці слова як опис днів Машіаха й пояснює їх фразу за фразою.

בראשית מ"ט:11 Genesis 49:11

אסרי לגפן עירה ולשורקה בני אתונו כבס בניו לבשו וכדים ענבים סותה:

Binding his foal unto the vine, And his ass's colt unto the choice vine; He washeth his garments in wine, And his vesture in the blood of grapes;

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

בראשית מט, יא.

3 מקרא זה נאמר לימות המשיח

Мареј мекомот Kehot для цих слів (примітку наведено нижче).

ПРИМІТКА КЕНОТ

ראה תרגום אונקלוס ורש"י ע"פ עד כי יבא שילה.

4 עד כי יבא שילה

Раші пояснює слова «аж доки не прийде Шило» як такі, що стосуються царя Машіаха, якому належить царська влада, і зазначає, що Онкелос перекладає їх так само. Примітка Kehot посилається тут на це пояснення, підтверджуючи прочитання вірша як такого, що говорить про дні Машіаха.

רש"י על בראשית מ"ט:11-12 Rashi on Genesis 49:10-12

לא יסור שבט מיהודה. מְדוּד וְאֵילָה, אֵלוֹ רָאשֵׁי גְלִיּוֹת שְׁבָכָבֵל, שְׂרֹדִים אֶת הָעָם בְּשֵׁבֶט שְׁמֹנִים עַל פִּי הַמַּלְכוּת (בראשית רבה): ומחקק מבין רגליו. התלמידים, אֵלוֹ נְשִׂאֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל: עד כי יבא שילה. מְלָךְ הַמִּשְׁחָה שֶׁהַמְּלוּכָה שָׁלוֹ, וְכֵן תִּרְגְּמוּ אֶנְקֵלוֹס. וּמִדְרַשׁ אֲגָדָה שִׁילֹ – שִׁי לוֹ, שְׁנֶאֱמַר, יִבְלִי שִׁי לְמוֹרָא (תהילים ע"ו): ולו יקחת עמים. אֲסַפֵּת

העמים, שֶׁהִיוּ ד' עָקָר הָיָא בִּיסוּד, כְּמוֹ יַפְעָתָךְ (יחזקאל כ"ח), וּפְעָמִים שְׂנוּפֶלֶת מִמֶּנּוּ, וְכֵמָּה אוֹתִיּוֹת מְשֻׁשׁוֹת בְּלִשׁוֹן זֶה, וְהֵם נִקְרָאִים עָקָר ... THE SCEPTRE SHALL NOT DEPART FROM JUDAH — Even after the house of David ceases to reign. For this refers to the Chiefs of the Exile in Babylon who ruled over the people with the rod (שבט) having been appointed by the government (Sanhedrin 5a; Horayot 11b). ומחוקק מבין AND THE LAWGIVER FROM BETWEEN HIS FEET — This refers to the scholars of the Torah: the Princes of the Land of Israel (as Hillel and his descendants who were Heads of Schools only and had ...

Pentateuch with Rashi's commentary by M. Rosenbaum and A.M. Silberman, 1929-1934 (Public Domain) • Pentateuch with Rashi's commentary by M. Rosenbaum and A.M. Silberman, 1929-1934 (Public Domain)

5 עד כי יבא שילה ולו יקחת עמים

Вірш, що безпосередньо передує цьому, зі слів благословення Якова Єгуді: «Скіпетр не відійде від Єгуди... аж доки не прийде Шило, і до нього зберуться народи». Очевидно, царська влада залишатиметься в Єгуді; оскільки Шило — це Машіах, Альтер Ребе читає наступний вірш як такий, що говорить про дні Машіаха.

בראשית מ"ט:10 Genesis 49:10

לא־יסור שֵׁבֶט מִיְהוּדָה וּמַחֲקֵק מִבֵּין רַגְלָיו עַד כִּי־יָבֹא שִׁילָה וְלוֹ יִקְחֶת עַמִּים:

The sceptre shall not depart from Judah, Nor the ruler's staff from between his feet, As long as men come to Shiloh; And unto him shall the obedience of the peoples be.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

АБЗАЦ 2

6 אין בין עוה"ז לימות המשיח אלא שעבוד בלבד

Шмуель каже: «Між цим світом і днями Машіаха немає іншої різниці, крім підкорення царствам». Альтер Ребе використовує це, щоб показати, що дні Машіаха все ще належать до порядку цього світу.

ברכות ל"ד ב:כ"א-20 Berachot 34b:20-21

וּפְלִיגָא דְשְׂמוּאֵל, דְּאָמַר שְׂמוּאֵל: אִין בֵּין הָעוֹלָם הַזֶּה לְיָמוֹת הַמִּשְׁחָה אֵלָא שְׁעִבּוּד מַלְכוּיּוֹת בְּלָבָד. שְׁנֶאֱמַר: "כִּי לֹא יִחַדֵּל אֲבִיוֹן מִקֶּרֶב הָאָרֶץ". וְאָמַר רַבִּי חִיָּיא בַר אֲבָא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: כָּל הַנְּבִיאִים כּוֹלֵן לֹא נִתְנַבְּאוּ אֵלָא לְבַעֲלֵי תְשׁוּבָה, אֲבָל צַדִּיקִים גְּמוּרִים "עֵין לֹא רָאָתָה אֱלֹקִים וּלְתֵרָה".

This is at variance with the opinion of Samuel who said : There is no difference between this world and the days of the Messiah, except the servitude of the heathen kingdoms alone ; as it is said, "For the poor shall never cease out of the land" (Deut. xv. 11). R. Hiyya b. Abba also said in the name of R. Johanan : Every prophet only prophesied for the peni-

tent ; but as for the perfectly righteous, "No eye hath seen what G-d, and nobody but Thee, will work ...

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

Sanhedrin 91b:11-12כ"א ב:י"א-י"ב

ולשמואל, דאמר: אין בין העולם הזה לימות המשיח אלא שיעבוד גליות בלבד, לא קשיא: כאן במחנה צדיקים, כאן במחנה שכינה. רבא רמי: כתיב "אני אמות ואחיה", וכתיב "מחצתי ואני ארפא". אמר הקדוש ברוך הוא: מה שאני ממית - אני מחיה, והדר מה שמחצתי - ואני ארפא.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

Zohar I, 139א ח"א קלט,

ПРИМІТКА КЕНОТ

ברכות לד, ב. סנהדרין צא, ב. ח"א קלט, א.

7 אין בין עולם הזה לימות המשיח אלא שעבוד בלבד

У примітці видавництва «Кегот» цей уривок із Зоґара наведено поряд із Талмудом як джерело того самого вчення.

Zohar, Toldot 7:62-8:66ס"ב-ס"ז:ח'ס"ב-ס"ז:ח'ס"ב

8 היום לעשותם

Моше наказує Ізраїлю: «Дотримуватиметеся заповіді... яку я заповідаю вам сьогодні, щоб виконувати їх». Вислів «сьогодні, щоб виконувати їх» стає назвою часу виконання міцвот.

Deuteronomy 7:11א"י:י"א

ושמרת את המצוה ואת החקים ואת המשפטים אשר אנכי מצוך היום לעשותם:

Thou shalt therefore keep the commandment, and the statutes, and the ordinances, which I command thee this day, to do them.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

9 היום לעשותם ולא לקבל שכרן

Рабі Єрошуа бен Леві тлумачить вірш: «Сьогодні — щоб виконувати їх, а не завтра — щоб виконувати їх; сьогодні — щоб виконувати їх, а завтра — отримати їхню винагороду». Альтер Ребе відносить дні Машиаха до цього «сьогодні».

Eruvin 22a:5-6ו'ה-ו'ה:כ"ב א:ה-ה:כ"ב

והיינו דאמר רבי יהושע בן לוי: מאי דכתיב "אשר אנכי מצוך היום לעשותם", "היום לעשותם" — ולא למחר לעשותם, "היום לעשותם" — למחר לקבל שכרם. אמר רבי חגי, ואיתימא רבי שמואל בר נחמני: מאי דכתיב "אך אפי'?" "אך אפי' מקעי לקה!"

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

АВЗАЦ 3

10 ויעקר היום לעשותם ותכלית השלימות של המעשה יהי בימות המשיח

Ребе цитує тут цей рядок і вказує на маамаp Vechacha 5637 у Toras Shmuel, а також на Rambam наприкінці Laws of Repentance, chapter 9, і наприкінці Laws of

Kings, де висловлено ту саму думку. Він додає, що Rambam дотримується власного погляду: єдина відмінність між цим світом і днями Машиаха полягає в підкоренні царствам; цей погляд не збігається з думкою мудреців у Shabbos 151b.

ПРИМІТКА КЕНОТ

בקובץ ליובאוויטש שנה ב' חוברת ד' מציין על זה כ"ק אדמו"ר זי"ע בע' 58 בהערה 8 "ראה ד"ה וככה תרל"ז (תורת שמואל שער רביעי) פרק יז ואילך. וכן משמע גם ברמב"ם הל' תשובה סוף פ"ט וסוף הלכות מלכים, אבל הרמב"ם לשיטתו דאין בין עולם הזה לימיה"מ אלא שיעבוד מלכיות בלבד דפליגא על מר"ל דשבת (קנא, ב)."

11 לעבדה ולשמרה

«I Gavaya, B-g, uzay lyudynu й поселив її в Еденському саду, щоб обробляти його й стерегти його». За простим змістом, Адама помістили туди, щоб він обробляв і доглядав сад; Алтер Ребе, дотримуючись Зоґара, розуміє це як служіння Адама міцвос [заповідям].

Genesis 2:15י"ט:ב' בראשית

ויקח ה' אלקים את האדם וינחהו בגן עדן לעבדה ולשמרה:

And the L-RD G-d took the man, and put him into the garden of Eden to dress it and to keep it.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

בראשית ב, טו.

12 לעבדה זו מ"ע, ולשמרה זו מל"ת

Одне з джерел, на які посилається примітка «Кегот», пояснює, що «обробляти його» означає позитивні заповіді, а «стерегти його» — заборони.

Zohar I, 27א כז, ח"א כז,

Zohar III, 165ב כח"ג קסה,

ПРИМІТКА КЕНОТ

ראה תרגום יונתן עה"פ. ח"א כז, א. ת"ז סוף תי' נד. ח"ג קסה, ב. שלי"ה טז, א. ילקוט ראובני ואור החיים עה"פ.

13 לעבדה זו מצות עשה. ולשמרה זו מצות ל"ת

Примітка «Кегот» називає Or HaChaim на цей вірш сепред джерел такого пояснення.

Or HaChaim on Genesis 2:15י"ט:ב' בראשית על

14 ייגרש את האדם

«I вигнав людину» з Еденського саду після гріха, чим завершилося досконале виконання заповіді «обробляти його й стерегти його».

Genesis 3:24כ"ד:ג' בראשית

ויגרש את האדם וישכן מקדם לגן עדן את הכרבים ואת להט התרבי המתהפכת לשמר את דרך עץ החיים:

So He drove out the man; and He placed at the east of the garden of Eden the cherubim, and the flaming sword which turned every way, to keep the way to the tree of life.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

בראשית ג, כד.

15

שכמה מצוות התלוים בארץ דוקא

У цьому уривку, де пояснюється, чому розвідники не хотіли входити до Землі, сказано, що майже всі практичні міцвот залежать саме від Землі Ізраїлю, передусім ті, що стосуються насіння та священних приношень.

ПРИМІТКА КЕНОТ

ראה רמב"ן ס"פ אחרי יח, כד. לקרית שלח לו, ג. מאמרי אדה"א דברים ח"א ע"ה.

16

כמעט ארבע הידות

Примітка відсилає сюди у зв'язку з числом «майже чотири п'ятих» міцвот.

ПРИМІТКА КЕНОТ

ראה מאמרי אדה"א קונטרסים ע"י רסו הערה פ"ו.

АВЗАЦ 4

17 דלכאורה התפלה במעלה העליונה יותר. . ולמה יהי הקרבנות במעלה העליונה. . כמצות רצונך

Примітка Kehot вказує, де це докладніше пояснюється: Or HaTorah.

ПРИМІТКА КЕНОТ

באוה"ת שמות כרך ז ע"י ב'תשפו מבאר "י"ל התירוף שעי"י הקרבנות יש שני הדברים היינו העלאת נפש הבהמה גשמיות לשרשה וגם נה"כ שבאדם מתעלה ג"כ עי"ז לשרשה במרכבה", ע"ש.

АВЗАЦ 5

18

ואהבת בכל נפשך

У молитві Шма Моше наказує Ізраїлю: «I любитимеш Ім'я Б-га (Гавая), твого Б-га, усім серцем і всією душею». У молитві цей вірш є вершиною самопожертви душі.

Deuteronomy 6:5: דברים ו'

וְאַהַבְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־לִבְּךָ וּבְכָל־נַפְשְׁךָ וּבְכָל־מְאֹדְךָ:

And thou shalt love the L-RD thy G-d with all thy heart, and with all thy soul, and with all thy might.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

19

«А в день Шабосу — двое ягнят»: додаткове приношення Шабосу, наведене тут як приклад жертви, принесеної за допомогою тваринної душі.

Numbers 28:9: במדבר כ"ח

וּבַיּוֹם הַשֵּׁבִית שְׁנֵי־כִבְשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה תְּמִימִם וּשְׁנֵי עֶזְרֹנִים סֶלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן וְנִסְכּוֹ:

And on the sabbath day two he-lambs of the first year without blemish, and two tenth parts of an ephah of fine flour for a meal-offering, mingled with oil, and the drink-offering thereof.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

20

וביום השבת שני כבשים

Марей мекомот Kehot для цих слів (примітку наведено

нижче).

ПРИМІТКА КЕНОТ

פינחס כח, ט.

21

גפן ממצרים תסיע

Асаф, благаючи Б-га за Його народ, пригадує: «Ти переніс лозу з Єгипту; Ти вигнав народи й посадив її». Лоза — це Ізраїль, і маамар будує свою аналогію винограду та вина на цьому образі.

Psalms 80:9: תהילים פ"ט

גפן ממצרים תסיע תגרש גוים ותטעה:

Thou didst pluck up a vine out of Egypt; Thou didst drive out the nations, and didst plant it.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

תהלים פ, ט.

22

שכנס"י נמשלו לגפן

Рейш Лакіш каже: «Цей народ уподібнений до виноградної лози»: יי гілки — це господарі домів, יי грона — знавці Тори, יי листя — неукі, а יי вусики — порожні люди в Ізраїлі.

Chullin 92a:11-12: חולין צ"ב א:א-י"א

רבי ירמיה בר אבא אמר גפן אלו ישראל וכן הוא אומר (תהלים פ, ט) גפן ממצרים תסיע שלשה שריגים אלו שלשה רגלים שישראל עולין בהן בכל שנה ושנה והיא כפורחת עלתה נצה הגיע זמנן של ישראל לפרות ולרבות וכן הוא אומר (שמות א, ז) ובני ישראל פרו וישרצו עלתה נצה הגיע זמנן של ישראל ליגאל וכן הוא אומר (ישעיהו סג, ג) וזו נצחם על בגדי וכל מלבושי אגאלתי הבשילו אשכולותיה ענבים הגיע זמנה של מצרים לשתות כוס התרעלה

Wikisource Talmud Bavli (CC-BY-SA)

Zohar I, 239b: זח"א רלט,

ПРИМІТКА КЕНОТ

חולין צב, א. זח"א רלט, ב.

АВЗАЦ 6

23

לא היו מביאין מן הדליות אלא מן הרגליות

Op ra-Tora, коментуючи цей маамар, вказує джерелом Мішна наприкінці глави 8 трактату Menachos (mishnah 6). У порядку Талмуду це глава 9, на сторінці 86b.

ПРИМІТКА КЕНОТ

באוה"ת כאן ע"י תתשכט מציין: "ספ"ח [מ"ו] דמנחות במשנה". ובגמ' מנחות (הוא פ"ט) פו, סע"ב במשנה.

24

לא היו מביאין מן הדליות אלא מן הרגליות

Мішна постановляє, що вино для узливань не приносять із виноградних лоз, піднятих на шпалерах, а з низькорослих лоз. З цього Альтер Ребе робить висно-

вок, що найкраще вино походить із винограду, який росте найближче до землі.

Menachot 86b:12 כ"ב פ"ו ב"י

אין מביאין לא מבית הזבלים ולא מבית השלחים ולא ממה שנורע ביניהן ואם הביא כשר אין מביאין הליסטיון ואם הביא כשר אין מביאין ישן דברי רבי וחכמים מכשירין אין מביאין לא מתוק ולא מעושן ולא מבושל ואם הביא פסול ואין מביאין מן הדליות אלא מן הרגליות ומן הכרמים העבודין

Wikisource Talmud Bavli (CC-BY-SA)

אבזאץ 7

25

נפשי כעפר לכל תהיה

Мар, син Равіни, завершував молитву словами: «Б-же мій, бережи мій язик від зла... і нехай моя душа буде для всіх як порох». Альтер Ребе розглядає цей вислів як смирення, що відповідає низько схиленим виноградним лозам.

Berakhot 17a:4 ד"ד א"א

מר בריה דרבינא כי הוה מסיים צלותיה אמר הכי: "אלקי, נצור לשוני מרע וּשְׁפֹתַי מִדְּבַר מִרְמָה, וְלִמְקַלְלִי נִפְשִׁי תְּדוֹם, וְנִפְשִׁי כְּעֹפֶר לְכָל תְּהִיָּה. פֶּתַח לְבִי בְּתוֹרָתְךָ, וּבְמִצְוֹתֶיךָ תִּרְדּוּף נִפְשִׁי. וְתַצִּילֵנִי מִפְּגַע רָע, מִיָּצֵר הָרָע, וּמֵאִשָּׁה רָעָה, וּמִכָּל רְעוֹת הַמִּתְרַגְּשׁוֹת לְבָא בְּעוֹלָם. וְכָל הַחוֹשְׁבִים עָלַי רָעָה מִתְּהַרָּה הִפֵּר עֲצָתָם וְלִקְלַל מִחֻשְׁבוֹתָם. יְהִי לְרַצּוֹן אִמְרֵי פִי וְהִגִּיוֹן לְבִי לִפְנֵיךָ ה' צוּרִי וְגֹאֲלִי".

Mar b. Kabina used to add at the conclusion of his prayer : O my G-d ! (Guard my tongue from evil and my lips from speaking guile ; and to such as curse me let my soul be dumb, yea, let my soul be unto all as the dust. Open my heart to Thy Torah, and let my soul pursue Thy commandments. And do Thou deliver me from mishap, from the evil impulse, and from an evil woman and all evil which breaks forth to come upon the world. ...

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

26

לכ נשבר ונדכה

Цей уривок пояснює, що означає розбите й здавлене серце: людина розмірковує про те, наскільки далеко сягають її власне его й грубість, аж доки не розтрощує себе й не упокорює свою душу, роблячи її як порох. Слова Давида «Розбитого й здавленого серця Ти, Б-г, не зневажиш» говорять про таке упокорення, яке досягається зусиллям роздумування, а не випливає з природи самої душі.

ПРИМІТКА КЕНОТ

ראה לקו"ת ר"ה סב, א. אוה"ת חקת עי תתל.

27

לכ נשבר ונדכה

Давид у своєму псалмі покаяння каже: «Зламаного й упокороного серця Ти не зневажиш, Б-г». Тут саме «то-

пання у винному пресі» видавлює приховану любов душі.

Psalms 51:19 ט"א י"א

וְכַחֵי אֱלֹקִים רוּחַ נִשְׁבְּרָה לִבִּי נִשְׁבֵּר וְנִדְכָּה אֱלֹקִים לֹא תִבְזֶה:

The sacrifices of G-d are a broken spirit; a broken and a contrite heart, O G-d, Thou wilt not despise.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

28

נכנס יין יצא סוד

У примітці сказано, що джерело цього вислову вже було наведено на page 44b у Тора Ор, у Parshas Vayigash. Там Альтер Ребе пояснює цей вислів: «таємниця» — це прихована любов, і вона виходить назовні завдяки роздумуванню, яке називається «вином», вином Тори.

ПРИМІТКА КЕНОТ

נסמן לעיל מד, ב.

29

נכנס יין יצא סוד

«Вино (יין) має числове значення сімдесят, і таємниця (סוד) має числове значення сімдесят: входить вино — виходить таємниця». Альтер Ребе пояснює, чому вино відкриває приховане.

Eruvin 65a:19-20 ט"ט כ"ט

אמר רבי חייא: כל המתעייב ביינו — יש בו דעת שבקעים זקנים. "יין" ניתן שבקעים אותיות, ו"סוד" ניתן שבקעים אותיות. נכנס יין — יצא סוד. אמר רבי חנין: לא נברא יין אלא לנחם אבלים ולשלם שכר לרשעים, שנאמר: "תנו שכר לאובד וגו'".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

30

נכנס יין יצא סוד

Той самий вислів — «Входить вино — виходить таємниця» — в іншому місці Талмуду.

Sanhedrin 38a:3-4 ג' ד' א' ג'

אמר להם: בניי, קוצים אתם מטיילין לי בעיניי? אמר לו רבי חייא: רבי, אל ירע בעיניך. "יין" ניתן שבקעים אותיות, ו"סוד" ניתן שבקעים אותיות. נכנס יין — יצא סוד. אמר רב חסדא אמר מר עוקבא, ואמרי לה אמר רב חסדא: דרש מרי בר מר, מאי דכתיב: "וישקד ה' על הרעה ויביאך עלינו כי צדיק ה' אלקינו"? משום דצדיק ה' — "וישקד ה' על הרעה ויביאך עלינו"? אין, צדקה עשה הקדוש ברוך הוא עם ישראל שהקדים גלות צדקהו ועוד גלות זכנה ...

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

אבזאץ 9

31

וינוחו בו ישראל

Примітка відсилає до примітки Ребе в Ор га-Тора на Шмот. У Ор га-Тора на Тецаве наведено фразу з абзацу 15: «у них і через них рівень ... підноситься до святості самого Нескінченного світла»; там ужито shemen («олія»), тоді як у цьому маамарі — shemo («Його Im'ya»).

ПРИМІТКА КЕНОТ

ראה הערת כ"ק אדמו"ר ז"ע באוה"ת פ' שמות ע' לא. באוה"ת תצוה כרך ח ע' גס"ח: "שבחם וע"י נתעלה בחי שמן בקדושת אור א"ס עצמו".

32

וינחו בו ישראל מקדשי שמך

В Ор га-Тора на Parshas Ki Savo є глоса (garara) до цього уривка про Ізраїль, «який освячує Твоє Ім'я».

ПРИМІТКА КЕНОТ

באוה"ת פ' תבוא ע' תתשה יש הגה"ה לכאן.

33

כי קדוש אני וקדושתי למעלה מקדושתכם

Б-г велить Моше сказати всьому Ізраїлю: «Будьте святыми, бо Я, Гавая, ваш Б-г, святей». Альтер Ребе використовує цей вислів, щоб показати, що святість Б-га не залежить ні від кого.

ויקרא 19:2'ט'ב'ב'ב'ב'

דַּבֵּר אֶל־כָּל־עַדְת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם קְדוֹשִׁים תְּהִיוּ כִּי קָדוֹשׁ אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם:

Speak unto all the congregation of the children of Israel, and say unto them: Ye shall be holy; for I the L-RD your G-d am holy.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ויקרא רבה כ"ד:ט'ב'ב'ב'ב'

ПРИМІТКА КЕНОТ

ויקרא יט, ב. ויק"ר כד, ט.

АБЗАЦ 10

34

ממ"ש עושה פלא

З Пісні біля моря, яку Моше та Ізраїль співали Б-гові: «Хто подібний до Тебе... величний у прославленнях, Той, Хто творить диво (осе феле)». Звичайне прочитання таке: Б-г творить чудеса; Альтер Ребе наголошує на слові «творить»: диво для Б-га — це лише звичайна дія творення.

שמות ט"ו:11א'ב'ב'ב'ב'

מִי־כִמְכָּה בְּאֵלֶם ה' מִי כִמְכָּה נֶאֱדָר בְּקֹדֶשׁ נֹרָא תְהִלַּת עֲשֵׂה פְלֵא:

Who is like unto Thee, O L-RD, among the mighty? Who is like unto Thee, glorious in holiness, Fearful in praises, doing wonders?

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

שמות טו, יא.

35

והחכמה מאין תמצא

З промови Йова про мудрість: «Але мудрість — де (ме-айн) її можна знайти?» На буквальному рівні це запитання; хасидське вчення прочитає ме-айн як «з нічого (айн)». Тут це показує, що мудрість (Хохма) є першим етапом творення з нічого.

Job 28:12ב'ב'ב'ב'ב'

וְהַחֲכָמָה מֵאֵין תִּמְצָא וְאֵי זֶה מְקוֹם בִּינָה:

But wisdom, where shall it be found? And where is the place of understanding?

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

איוב כח, יב.

АБЗАЦ 11

36

כי הודו של שמו על ארץ ושמים

У псалмі, що закликає все творіння прославляти Б-га: «Нехай прославляють Ім'я Б-га (Гавая), бо лише Його Ім'я звеличене; Його слава — над землею й небом». Альтер Ребе використовує цей вірш, щоб показати, що світи пов'язані лише з Іменем Б-га.

Psalms 148:13ג'ג'ג'ג'ג'

יְהַלְלוּ אֶת־שֵׁם ה' כִּי־נִשְׁגַּב שְׁמוֹ לְבָדּוֹ הוֹדוּ עַל־אֶרֶץ וְשָׁמַיִם:

Let them praise the name of the L-RD, For His name alone is exalted; His glory is above the earth and heaven.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

37

כי ביה ה' צור עולמים

Талмуд запитує, чому у вірші сказано «за допомогою Яг», і відповідає: це два світи, які створив Святий, благословенний Він (Кудша бріх ху): один — літерою гей, а другий — літерою йуд. Маамар розвиває це прочитання вірша.

Menachot 29b:7-8ח'ח'ח'ח'ח'

חטרי להו לגניה דחיי"ת כלומר חי הוא ברומו של עולם ותלו ליה לכרעיה דחיי"ת כדבעא מיניה רבי יהודה נשיאה מרי אמי מאי דכתיב (ישעיהו כ, ד) בטחו ביי עדי עד כי ביה יי צור עולמים אמר ליה כל התולה בטחנו בהקב"ה הרי לו מחסה בעולם הזה ולעולם הבא אמר ליה אנה הכי קא קשיא לי מאי שנא דכתיב ביה ולא כתיב יה

Wikisource Talmud Bavli (CC-BY-SA)

38

בייה ה' צור עולמים

У пісні Ica'i про день визволення: «Покладайтеся на Гавая повіки, бо в Яг і Гавая — вічна Скеля (цур оламim)». Талмуд тлумачить це так: «Ягом Гавая створив світи», і маамар дотримується цього прочитання.

Isaiah 26:4ד'ד'ד'ד'ד'

בְּטַחוּ בַּה' עַד־יָעַד כִּי בָקָה ה' צוֹר עוֹלָמִים:

Trust ye in the L-RD for ever, For the L-RD is GOD, an everlasting Rock.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

ישע"י כו, ד.

39

כולם בחכי עשית

Псалмоспівець дивується творінню: «Які великі Твої діяння, Гавая! Усе Ти створив мудрістю». Альтер Ребе наголошує на слові «створив»: навіть мудрість (Хохма) для Б-га подібна до акту творення.

Psalms 104:24ד'ד'ד'ד'ד'

מִהָרְבוּ מַעֲשֵׂיךָ ה' כָּל־ם בְּחִכְמָה עָשִׂיתָ מְלָאָה הָאָרֶץ קִנְיָנָךְ:

How manifold are Thy works, O L-RD! In wisdom hast Thou made them all; The earth is full of Thy creatures.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

תהלים קד, כד.

אבזאצ 12

40 עין לא ראתה אלקים זולתך

Пророк, молячись до Б-га: «Жодне око не бачило, Б-же, крім Тебе, що Він зробить для того, хто чекає на Нього». Талмуд (Брахот 34b) застосовує ці слова до Майбутнього світу; тут вони описують приховані світи, яких не може осягнути жодна створена істота.

ישעיהו ס"ד:3 Isaiah 64:3

ומעולם לא שמעו לא האזינו עין לא ראתה אלקים זולתך יעשה למחפיהו:

And whereof from of old men have not heard, nor perceived by the ear, neither hath the eye seen a G-d beside Thee, who worketh for him that waiteth for Him.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

ישע"י סד, ג.

41 ובי"ד נברא העוה"ב . ובה"א נברא עוה"ז

Талмуд навчає, що цей світ був створений літерою гей, а Майбутній світ — літерою йуд. Альтер Ребе пов'язує йуд із прихованими світами, а гей — із розкритими світами.

מנחות כ"ט ב:י"ג-י"ד Menachot 29b:13-14

מפני מה נברא העולם הבא בי"ד מפני שצדיקים שבו מועטים ומפני מה כפוף ראשו מפני שצדיקים שבו כפוף ראשיהם מפני מעשיהן שאינן דומין זה לזה אמר רב יוסף הני תרתי מילי אמר רב בספרים ותניא תיובתיה חדא הא דאמר רב ס"ת שיש בו שתי טעיות בכל דף ודף יתקן שלש יגנו

Wikisource Talmud Bavli (CC-BY-SA)

ПРИМІТКА КЕНОТ

מנחות כט, ב.

אבזאצ 13

42 עושה פלא

«Творити диво»: це повторено тут, щоб нагадати, що Б-г, «Володар див», перебуває понад навіть дивом творіння.

שמות ט"ו:11 Exodus 15:11

מי כמכה באלם ה' מי כמכה נאדר בקדש נורא תהלת עשה פלא:

Who is like unto Thee, O L-RD, among the mighty? Who is like unto Thee, glorious in holiness, Fearful in praises, doing wonders?

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

43 ישראל הם מקדשי שמך

Примітка вказує на два місця в «Ор га-Тора» до паршату Шемот, де йдеться про те, що саме Ізраїль — ті, «хто освячує Твоє Ім'я».

ПРИМІТКА КЕНОТ

ראה אוה"ת פ' שמות ע' ג. לא.

44 באתעדל"ת תלוי אתדל"ע

Окрім уривків із Зогару, примітка вказує на цей маа-мар і наведені в ньому джерела як на підтвердження принципу, що пробудження згори залежить від пробудження знизу.

ПРИМІТКА КЕНОТ

ראה זהר לך פח, א. ויצא קסד, א. ויחי רלה, א. רמד, א. מאמר אדה"א דברים ח"א ע' קצח. וש"נ.

45 באתעדל"ת תלוי אתעדל"ע

Ще один уривок Зогару, який примітка Кегот наводить на підтвердження того самого принципу.

ספר זוהר, ויחי נ"ג:תקי"ז-תקכ"ח Zohar, Vayechi 53:517-528

46 באתעדל"ת תלוי אתעדל"ע

Ще один уривок Зогару, який примітка Кегот наводить на підтвердження того самого принципу.

ספר זוהר, ויחי ס"ט:תש"ד-תשכ"ג Zohar, Vayechi 69:714-723

47 הקב"ה מניח תפילין

Талмуд запитує: «Звідки ми знаємо, що Святий, благословенний Він (Кудша brіx ху), накладає тфилін?» Альтер Ребе тлумачить це як «одягання» самого Б-га у світи, яке зумовлюють міцвот (заповіді), що Ізраїль виконує внизу.

ברכות ו' א:י"ז-י"ח Berakhot 6a:17-18

אמר רבי אבי בר רב אדא, אמר רבי יצחק: מנין שהקדוש ברוך הוא מניח תפילין שנאמר: "נשבע ה' בימינו וברוך עזו". "בימינו" — זו תורה, שנאמר: "מימינו אש דת למו", וברוך עזו" — אלו תפילין, שנאמר: "ה' עז לעמו יתן".

Rab Abin b. Rab Adda said in the name of R. Isaac : Whence is it that the Holy One, blessed be He, lays Tefillin ? As it is said, "The L-rd hath sworn by His right hand, and by the arm of His strength" (Is. Ixii. 8). "By His right hand" means Torah ; as it is said, "At His right hand was a fiery law unto them" (Deut. xxxiii. 2); "by the arm of His strength" means Tefillin, as it is said, "The L-rd will give strength unto ...

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

ברכות ו, א. וראה לעיל לד, ד.

אבזאצ 14

48 שמאין תמצא

Читати як «мудрість походить із ніщо (айн)»: мудрість (Хохма) — це перше диво творіння, а міцвот, як воля Б-га, перебувають над нею.

איוב כ"ח:י"ב Job 28:12

יהחקמה מאין תמצא ואי זה מקום בינה:

But wisdom, where shall it be found? And where is the place of understanding?

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

АБЗАЦ 15

49 יפה שעה אחת בתשובה ומע"ט

Мареј мекомот Kehot для цих слів (примітку наведено нижче).

ПРИМІТКА КЕНОТ

אבות ד, יו.

50 יפה שעה אחת בתשובה ומע"ט בעוה"ז מכל חיי עוה"ב

«Краща одна година повернення (тшуви) й добрих учинків у цьому світі, ніж усе життя у світі прийдешньому». Альтер Ребе пояснює це відмінністю між Ім'ям Б-га та Його сутності.

Pirkei Avot 4:17: משנה אבות ד, י"ז

הוא היה אומר, יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה, מכל חיי העולם הבא. ויפה שעה אחת של קורת רוח בעולם הבא, מכל חיי העולם הזה:

He used to say: more precious is one hour in repentance and good deeds in this world, than all the life of the world to come; And more precious is one hour of the tranquility of the world to come, than all the life of this world.

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

АБЗАЦ 16

51 והנה מן המצות נעשה לבושים

Ор га-Тора на Ki Таво посилається на цей уривок і на маамар Torah Tzivah, надрукований із коментарями в Ор га-Тора на Berachah. Там сказано: «Див. маамар Torah Tzivah, який не був надрукований у Лікутей Тора. «Царський одяг»: див. пояснення до слів «I Він пройшов повз»: Він загорнувся, як той, хто веде молитву».

ПРИМІТКА КЕНОТ

באוה"ת פ' תבא ע' תתשח מצ"ן לכאן. ולד"ה תורה צוה (שנדפס בסה"מ תקס"ו ע' שסו ועם הגהות באוה"ת ברכה ע' איתתנו). "ע"ן בד"ה תורה צוה שלא נדפס בלקו"ת, לבוש מלכות עמ"ש ע"פ ויעבור שנתעטף כש"ץ".

52 כמ"ש בוהר

У тому маамарі пояснюються слова «I Авраам був старий, прийшов у днях» разом зі словами «Краща одна година повернення (тшува) й добрих учинків у цьому світі, ніж усе життя у світі прийдешньому». Там цитується той самий Зогар: горе тому, хто скорочує свої дні згори, бо коли йому належить одягнутися в ці дні, день, який він зіпсував, бракує в його одязі.

ПРИМІТКА КЕНОТ

ח"א רכד, א. ראה לעיל טז, א ובמ"מ לשם.

53 ואברהם זקן בא בימים

Перш ніж Авраам посилає свого слугу знайти дружину для Іцхака, Тора каже: «I Авраам був старий, увійшов у дні». Очевидно, він був у літах; Зогар тлумачить слова

«увійшов у дні» як те, що Авраам прийшов, маючи дні свого життя за одяг.

בראשית כ"ד:א' Genesis 24:1

ואברהם זקן בא בימים וה' ברך את־אברהם בכל:

And Abraham was old, well stricken in age; and the L-RD had blessed Abraham in all things.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

54 באינון יומין עילאין דאינון לבושין

Уривок із Зогара, який примітка Кенот наводить до слів «вищі дні, що є одягом» души.

Zohar, Vayechi 32:294-303:ג"ד-ש"ד ויחי לי"ב:רצ"ד-ש"ג

55 נפשו צרורה בצרור החיים

Ор га-Тора пояснює слова «у вузлі життя» як «на землях життя» — у вищій землі, розумінні (Біна), де сяє життя, що притягується від Атік Кадіша (Святого Давнього); це життя Ze'ir Anpin (емоційних атрибутів), «вічне життя». Там також подано посилення на пояснення слів «I зробиш священні шати».

ПРИМІТКА КЕНОТ

באוה"ת פ' תבא שם "בצרור החיים בארצות החיים ארץ עילאה בינה ששם מאיר החיים מע"ק שהם חיי ז"א חיי עולם ועמ"ש ע"פ ועשית בגדי קודש".

56 צרורה בצרור החיים את ה'

Благословення Авігайл Давиду: «душа мого пана буде зв'язана у вузлі життя з Іменем Б-га (Гавая), твоїм Б-гом». Тут ідеться про душу, вдягнену в одяг міцвот.

I Samuel 25:29:שמואל א כ"ה:כ"ט

ויקם אדם לרדףך ולבקש את־נפשך והיתה נפש אדני צרורה בצרור החיים את ה' אלקיך ואת נפש איך יקלענה בתוך כף הקלע:

And though man be risen up to pursue thee, and to seek thy soul, yet the soul of my lord shall be bound in the bundle of life with the L-RD thy G-d; and the souls of thine enemies, them shall he sling out, as from the hollow of a sling.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

57 פושעי ישראל מלאים מצות

«Навіть грішники Ізраїлю сповнені міцвот, як гранат». Альтер Ребе використовує ці слова, щоб показати: самі по собі міцвот, без радості, не притягують згори вищу святість.

Eruvin 19a:9:ט"ט א' עירובין

מה מזבח הזהב, שאין עליו אלא כעובי דינר זהב, עמד כמה שנים ולא שלטה בו האור. פושעי ישראל, שמלאין מצות קרמון, שנאמר: "כפלח קרמון רקתה", ואמר רבי שמעון בן לקיש: אל תיקרי "רקתה" אלא "רקתיה", שאפילו ריקנין שבה מלאין מצות קרמון — על אחת כמה וכמה.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

ПРИМІТКА КЕНОТ

עירובין יט, א. ראה ד"ה ומקנה רב תרס"ו.

58 ומ"מ אין ממשיכין כלום

Примітка вказує на ці уривки з Лікутей Тора, де пояснюється, що міцвот притягують Нескінченне світло

(Or Eйн Соф), коли їх виконують як служіння слуги, який приймає ярмо Царя; без цього навіть той, хто дотримується всіх міцвот, нічого не притягує згори вниз.

ПРИМІТКА КЕНОТ

ראה גם לקריית שלח לט, א. שה"ש יז, ב. באוה"ת תבוא עי תתשח "כי המצות צ"ל עבדת בשמחה עבודת עבד עול מצות" ע"ש בארוכה.

59

תחת אשר לא עבדת

Моше застерігає, що прокляття докору спіткають вас «за те, що ви не служили Гаваї, вашому Б-гови, з радістю та веселістю серця, маючи всього вдосталь». Це показує, що радість необхідна для служіння міцвот.

Deuteronomy 28:47 מ"ז: כ"ח

תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה ובטוב לבב מרב כל:

because thou didst not serve the L-RD thy G-d with joyfulness, and with gladness of heart, by reason of the abundance of all things;

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

דברים כח, מז.

АБЗАЦ 18

60

וישוב אל ה' וירחמהו

Пророк закликає: «Нехай нечестивий залишить свій шлях... і повернеться до Імені Б-га (Гавая), і Він змилосердиться над ним». Алтер Ребе застосовує це до того, хто підбив підсумок своїм учинкам.

Isaiah 55:7 ז"ה: ז"ה

יעזוב רשע דרכו ואיש און מחשבתי וישוב אליה וירחמהו ואליה יקריבה לסלוח:

Let the wicked forsake his way, And the man of iniquity his thoughts; And let him return unto the L-RD, and He will have compassion upon him, And to our G-d, for He will abundantly pardon

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

61

זאת נחמתי בעיני

«Це моя втіха в моїй скорботі, бо Твоє слово оживило мене». Тут скорбота — це гіркота, що походить від тіла, а втіха — це життя, яке душа отримує від слова Б-га, що міститься в міцвот (заповідях).

Psalms 119:50 ט"ט: כ"ט

זאת נחמתי בעיני כי אמרתה חיתני:

This is my comfort in my affliction, that Thy word hath quickened me.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

תהלים קיט, נ. בתורת חיים פי ויחי רלז, ב: פי בעיני ריבוי המריירות שמצד הגוף הנקי עוני כו' זאת נחמתי כי אמרת ה' במעשה המצות הוא חיות ומזון הנפש.

62

ואין לערב שמחת הנפש בעצבון הגוף

Там Танія відокремлює каяття від смутку: смуток не належить до сфери святості, і навіть тривога через

власні гріхи доречно під час їх визнання, а не під час молитви й вивчення Тори, які потребують радості. Перевага каяття — у радості, що приходить після нього; саме тому не слід змішувати радість душі зі смутком тіла.

תניא, חלק ראשון; ליקוטי אמרים 31:13 Tanya, Likkutei Amarim ל"א: י"ג

ואף שהגוף עומד בשיקוצו ותיעובו, וכמו שכתוב בזהר דנקרא "משכא דחויא", כי מהותה ועצמותה של הנפש הבהמית לא נהפך לטוב ליכלל בקדושה, מכל מקום, תיקר נפשו בעיניו - לשמוח בשמחתה יותר מהגוף הנבזה, שלא לערוב ולכלל שמחת הנפש בעצבון הגוף.

Kehot Publication Society (CC-BY-NC)

ПРИМІТКА КЕНОТ

ראה תניא פ"א (מ, ב).

63

ונפשי כעפר לכל תהיה

3 молитви Мар, сина Равіни: «i нехай моя душа буде, наче порошок, перед усіма» — смирення, що відповідає низько розташованим виноградним лозам.

Berakhot 17a:4 ד'ד: א

מר בריה דרבינא כי הוה מסיים צלותיה אמר הכי: "אלקי, נצור לשוני מרע ושתותי מדבר מרמה, ולמקללי נפשי תדום, ונפשי כעפר לכל תהיה. פתח לפי בתורתך, ובמצותך תרדוף נפשי. ותצילני מפגע רע, מיצר הרע, ומאשה רעה, ומכל רעות המתרגשות לבא בעולם. וכל החושבים עלי רעה מהרה הפך עצתם וקלקל מחשבותם. יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך ה' צורי וגואלי."

Mar b. Kabina used to add at the conclusion of his prayer : O my G-d ! (Guard my tongue from evil and my lips from speaking guile ; and to such as curse me let my soul be dumb, yea, let my soul be unto all as the dust. Open my heart to Thy Torah, and let my soul pursue Thy commandments. And do Thou deliver me from mishap, from the evil impulse, and from an evil woman and all evil which breaks forth to come upon the world. ...

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

64

לכ נשבר ונדכה

Слова Давида про покаяння: «Розбите й пригнічене серце» — топтання у винному чавилі, що видобуває вино душі.

Psalms 51:19 ט"ט: נ"א

זבחי אלקים רוח נשברה לבִּנְשֹׁבֵר ונדכה אלקים לא תבזה:

The sacrifices of G-d are a broken spirit; a broken and a contrite heart, O G-d, Thou wilt not despise.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

АБЗАЦ 19

65

כבס ביין לבושו

«Він виправ свій одяг у вині»: Алтер Ребе тлумачить одяг як одяг душі, створений із міцвот і очищений ви-

ном радості.

בראשית מ"ט:11א

אסרי לגפן עירה ולשורקה בני אתונו כבס בינו לבשו ובדם ענבים סותה:

Binding his foal unto the vine, And his ass's colt unto the choice vine; He washeth his garments in wine, And his vesture in the blood of grapes;

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

66 שויה עדימ — כך הנה אפי פושעי ישראל

Зміст цього уривка — від «образно кажучи» до «навіть грішники з Ізраїлю» — по суті, наведено в Ор га-Тора про Хануку.

ПРИМІТКА КЕНОТ

התוכן מובא באוה"ת חנוכה ע' שכב, א.

67 אפי פושעי ישראל מלאים מצות

«Навіть грішники Ізраїлю сповнені міцвот, мов гранат» — це знову наводиться, щоб показати, чому одяг із міцвот потребує прання.

Eruvin 19a:9ט"א

מה מןבח הזהב, שאין עליו אלא כעובי דינר זהב, עמד כמה שנים ולא שלטה בו האור. פושעי ישראל, שמליאין מצות כרמון, שנאמר: "כפלח הרמון רקתה", ואמר רבי שמעון בן לקיש: אל תיקרי "רקתה" אלא "ריקתה", שאפילו ריקנין שבה מליאין מצות כרמון — על אחת כמה וכמה.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

АБЗАЦ 20

68 דם ענבים

Кінець вірша: «а його одяг — у виноградній крові», що Альтер Ребе розуміє як червоне вино боротьби повернення.

בראשית מ"ט:11א

אסרי לגפן עירה ולשורקה בני אתונו כבס בינו לבשו ובדם ענבים סותה:

Binding his foal unto the vine, And his ass's colt unto the choice vine; He washeth his garments in wine, And his vesture in the blood of grapes;

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

69 שהוא ענין התגברות הנפש לאהפכא חשוכא לנהורא

Примітка вказує на Ор га-Тора про Ваїшлах щодо подолання душею самої себе, яке обертає темряву на світло.

ПРИМІТКА КЕНОТ

ראה אוה"ת וישלח כרך ה תתפא, א.

70 וישב אל ה' וירחמהו

«Нехай повернеться до Гава, i Він змилюється над ним»: повернення, що настає після гіркоти; докладніше це пояснюється в наступному абзаці.

Isaiah 55:7ז"ה

יעזב רשע דרכו ואיש און מחשבתיו וישב אליה וירחמהו ואליהו יקיימה לקולח:

Let the wicked forsake his way, And the man of iniquity his thoughts; And let him return unto the L-RD, and He will have compassion upon him, And to our G-d, for He will abundantly pardon

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

71 את פושעים נמנו

В Ишаю Б-г говорить про Своего слугу, що він «був зарахований до порушників». Альтер Ребе застосовує ці слова до тих, чий міцвос огорнуті забрудненим одягом: попри всі їхні міцвос, їх зараховують до порушників.

Isaiah 53:12כ"ב

לכן אחקלקילו כרבים ואת עצומים יחלק שלל תחת אשר הערה למנות נפשו ואת פשעים נמנה והוא חסר רבים נשא ולפשעים יפגיע:

Therefore will I divide him a portion among the great, And he shall divide the spoil with the mighty; Because he bared his soul unto death, And was numbered with the transgressors; Yet he bore the sin of many, And made intercession for the transgressors.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

ע"פ ישעי"ג, יב.

АБЗАЦ 21

72 סותו

Раші пояснює слово «сусо» інакше — як різновид одягу. У примітці Керот це наведено як іншу думку.

Rashi on Genesis 49:11א"ט

73 סותו

Радак, як i Раші, пояснює слово «сусо» як різновид одягу, як зазначено у примітці Керот.

Radak on Genesis 49:11א"ט

אסרי, היו"ד נוספת כיו"ד שכני סנה (דברים ל"ג) והדומים, וכן בני אתונו היו"ד נוספת וכפל הענין במלות שונות. ואמר לשורקה בני אתונו, כי לשורקה הוא כמו לגפן, ובני אתונו, כמו עירה, ובוה ספר הכתוב שבח ארץ יהודה שתהיה טובה ודשינה עד שכל אחד מהם יאסר חמורו לגפן אחד שיאכל ממנו ואינו חושש, כל כך יהיה ענבים רבים בגפן. ויש מפרשים שיענון חמורו מגפן אחד, וכן מרוב היין אם ירצה יכבס בגדיו ביין, וכפל הענין במלות שונות. ואמר ובדם ענבים סותה, כי דם ענבים הוא היין וסותו הוא לבושו, וכל זה ...

The letter י in the word אסרי is an addition, similar to the letter י in Deuteronomy 33,15 סנה שכני, and other examples of a similar construction. Also the letter י in בני אתונו is an addition. The entire expression בני אתונו שורקה בני is a duplication, seeing that the word שורקה means the same as a praise, perhaps a superior type of vine. The entire verse is a praise of the quality of the land apportioned to the tribe of Yehudah which yields such bountiful harvests that the farmer ...

Presburg : A. Schmid, 1842 (Public Domain) • Eliyahu Munk, HaChut Hameshulash (CC-BY)

74

פ"י סותו מלשון מסוה

Коли Моше закінчив говорити з народом, «він поклав покривало (масве) на обличчя». Альтер Ребе виводить слово «сусо» з цього слова: покривало для голови й обличчя.

שמות ל"ד:33 ל"ד:Exodus

ПРИМІТКА КЕНОТ

שמות לד, לג. כ"ה בראב"ע וחזקוני לבראשית מט, יא. וראה באוה"ת ויחי כרך ה תתרט, א שבי"ב באוה"ח. אבל רש"י, הרד"ק והקורקעי שהוא מלשון מין בגד ע"ש. ראה גם אוה"ת נ"ך כרך א ע"ר פה.

75

סותו מלשון מסוה

У примітці Керот наведено й Ібн Езру, який також пов'язує слово «сусо» («його вбрання») зі словом «масве» — покривалом.

Ibn Ezra on Genesis 49:11א"י:אבן עזרא על בראשית מ"ט:י"א

אסרי. היו"ד נוסף כמו "היושבי" (תהלים קכג א) "לסוסתי" (שה"ש א ט): עירה. כמו "על שלשים עירים" (שופ' יו"ד ד), ויו"ד בני אתונו נוסף, או יהיה פ"י, כי אסרי ישרת עצמו ואחר: ולשרקה. כפול, כי היא כגפן, ועיר כאתון, ג"כ וכדם ענבים סותה, וי"א שהיא כמו כסותו והוא חסר כ"ף, והנכון בעיני שהוא מגזרת "מסוה" (שמות לד לג), והטעם שתרבה תבואת כרמיו עד שיסור עירה לגפן, ולא יחוש אם יאכל ענבים, ותחת מים יכבס ביין לבושו, ודמהו לדם בעבור שיתאדם, וזה על דרך משל, כמו "יטפו הרים עסיס" (יואל ד, ...

Piotrkow, 1907-1911 (Public Domain)

76

סותו מלשון מסוה

У примітці Керот наведено й Хізкуні, який також пов'язує слово «сусо» зі словом «масве».

Chizkuni, Genesis 49:11א"י:חזקוני, בראשית מ"ט:י"א

סותה מגזרת מסוה.

סותה, a variant of the word: מסוה, "veil, or mask."

Chizkuni (Public Domain) • Chizkuni, translated and annotated by Eliyahu Munk (CC-BY)

77

שיש ב' בחינות לבושי

В обох цих місцях Ор га-Тора є посилання на цей уривок про два види одягу душі.

ПРИМІТКА КЕНОТ

באוה"ת וישלח רמג, א. תצוה ע"י איתר מציינ לכאן.

אבזאц 23

78

הביטו אליו ונהרו

Давид: «Вони дивилися на Нього й засяяли, і обличчя їхні не осоромляться». Альтер Ребе пов'язує це бачення з одягом «голови й обличчя» душі.

Psalms 34:6ר"י:תהילים

הביטו אֵלָיו וְנִהְרֻ וּפְנֵיהֶם אֲלֵי־פָרוֹ:

They looked unto Him, and were radiant; And their faces shall never be abashed.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

תהלים לד, ו.

79

במקום שבע"ת עומדים

У примітці сказано, що джерело цих слів уже наводилося на сторінці 22с у Тора Ор, у розділі Ваеце. Там Альтер Ребе пояснює, що баалей тшува стоять там, де не можуть стояти цілковито праведні, бо вони перетворюють темряву на світло. Це перетворення — сміх і радість Іцхака — є метою приходу Машиаха.

ПРИМІТКА КЕНОТ

נסמן לעיל כב, ג.

80

במקום שבע"ת עומדים

Рабі Авагу каже: «Там, де стоять баалей тшува (ti, хто повернувся до Б-га), цілковито праведні не стоять». Альтер Ребе пояснює це двома напрямками служіння.

Berakhot 34b:22-23ג"כ:ב"ב:ברכות

ופליגא דרבי אבהו, דאמר רבי אבהו: מקום שבְּעָלִי תשובה עומדין — צדיקים גמורים אינם עומדין. שנאמר: "שְׁלוֹם שְׁלוֹם לְרַחוּק וּלְקְרוֹב." "לְרַחוּק" בְּרִישָׁא, וְהָדָר "לְקְרוֹב." וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר לָהּ: מֵאֵי "רַחוּק" — שֶׁהִיא רַחוּק מְדַבֵּר עֲבִירָה מְעִיקָרָא. וּמֵאֵי "קְרוֹב" — שֶׁהִיא קְרוֹב לְדָבָר עֲבִירָה, וְנִתְרַחַק מִמֶּנּוּ הַשָּׁתָא.

This is at variance with the opinion of R. Abbahu who said : The place which the penitent occupy, the perfectly righteous are unable to occupy ; as it is said, "Peace, peace to him that is far off and to him that is near" — "to him that is far off [from G-d]" first, and then "to him that is near." But R. Johanan can reply : What means "To him that is far off"? To him who was far off from transgression from the first ; and what ...

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

81

רשפי אש

«İI спалахи — спалахи вогню, полум'я Б-га». Язики полум'я, що злітають угору, змальовують піднесення того, хто повернувся до Б-га (баал тшува).

Song of Songs 8:6ר"י:שיר השירים

שִׁימֵנִי כְּחוֹתֶם עַל־לִבֶּךָ כְּחוֹתֶם עַל־זְרוּעֶךָ כִּי־עֵצָה כְּמוֹת אֶהְיֶה קֶשֶׁה כְּשֹׂאֵל קִנְאָה רָשָׁפִיָּה רָשָׁפִי אֵשׁ שְׁלֵכֶתִיהָ:

Set me as a seal upon thy heart, As a seal upon thine arm; For love is strong as death, Jealousy is cruel as the grave; The flashes thereof are flashes of fire, A very flame of the L-RD.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

אבזאц 24

82

והנה זהו כל עבודתינו בקיום המצות

Частина цього маамару, починаючи звідси, там наведено з деякими доповненнями.

ПРИМІТКА КЕНОТ

קטע מכאן מובא בסה"מ תרל"ג כרך א ע"י קפג עם איזה הוספות.

83

תהיה הנפש צרורה

Там Ребе Маараш додає посилання щодо душі, «зв'язаної... з Гаваєю», на маамар Im Bechukosai Teilechu

(5626).

ПРИМІТКА КЕНОТ

בתרל"ג כרך א ע' קפג מוסיף כ"ק אדמו"ר מהר"ש "ועי מענין צורה כו' את הו"י בד"ה אם בחוקתי תלכו (כ"ו)" — סה"מ תרכ"ו (הוצאת תשמ"ט) ע' צה.

84 ונגלה כבוד ה'

Пророцтво Iсаї про розраду: «I відкриється слава Імені Б-га (Гавая), і всяка плоть побачить разом». Алтер Ребе застосовує це до днів Машіаха, коли буде піднесено навіть матеріальні створіння.

ישעיהו מ':40 Isaiah 40:5

וְנִגְלָה כְבוֹד ה' וְרָאוּ כָל־בָּשָׂר יַחְדָּו כִּי פִי ה' דִּבֶּר:

And the glory of the L-RD shall be revealed, and all flesh shall see it together; for the mouth of the L-RD hath spoken it.'

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

ישע"י מ, ה.

85 והעלאת ניצוצות שנפלו אפילו הבהמות

Примітка там пояснює, що тварини тоді будуть піднесені не через те, що їх включено в людину, як відбувається, коли людина їх їсть, а самі по собі — завдяки виконанню міцвот, які тоді будуть «згідно з велінням Твоєї волі».

ПРИМІТКА КЕНОТ

בסה"מ תרל"ג שם ע' קפג נמצא הגה"ה "שיוכלו להעלותם ולא ע"י שיוכלו בבחי' מדבר כמו ע"י אכילת אדם שם מ"ה, כ"א שיתעלו הם עצמם ע"י קיום המצות שיהי' אז כמצות רצונך כו'".

אבזאц 25

86 ואדם אין לעבוד

«I не було людини, щоб обробляти землю». До створення людини у світі не було нікого, хто служив би в ньому.

בראשית ב':2 Genesis 2:5

וְכָל שִׁיחַ הַשָּׂדֶה טָרָם יִהְיֶה כְּאֶרֶץ וְכָל־עֵשֶׂב הַשָּׂדֶה טָרָם יִצְמַח כִּי לֹא הִמְטִיר ה' אֱלֹקִים עַל־הָאָרֶץ וְאָדָם אֵין לְעֹבֵד אֶת־הָאֲדָמָה:

No shrub of the field was yet in the earth, and no herb of the field had yet sprung up; for the L-RD G-d had not caused it to rain upon the earth, and there was not a man to till the ground;

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

בראשית ב, ה.

87 לעבדה ולשמרה

«I помістив його в саду Еденському, щоб обробляти його й оберігати його»: служіння, заради якого була створена людина.

בראשית ב':2 Genesis 2:15

וַיִּקַּח ה' אֱלֹקִים אֶת־הָאָדָם וַיִּנְחָלֵהוּ בְּגִן־עֵדֶן לְעֹבְדָהּ וּלְשִׁמְרָהּ:

And the L-RD G-d took the man, and put him into the garden of Eden to dress it and to keep it.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

88 לעבדה ולשמרה. אלא שאח"כ

У тій версії додано, що якби Адам не згрішив із Деревом пізнання, досконалості діяння було б досягнуто вже тоді, а те, що сталося згодом, пояснюється цим гріхом.

ПРИМІТКА КЕНОТ

בסה"מ תרל"ג ע' קפד: ואם לא חטא עה"ד ה"י אז שלימות המעשה אלא שע"י חטא עה"ד כתי': אח"כ.

89 ויגרש את האדם

У тій версії додано вчення мудреців із Мідраш Рабба про те, що Б-г судив Адама, застосувавши до нього «vi-діслання» та «вигнання».

ПРИМІТКА КЕНОТ

בסה"מ תרל"ג ע' קפד נוסף: כמארז"ל במד"ר שדן אותו בשילוחין ובגירושין: ארוכה.

90 ויגרש את האדם

«I вигнав людину»: Алтер Ребе розуміє це як вказівку на те, що Адам не досяг повного рівня «людини».

בראשית ג':24 Genesis 3:24

וַיִּגְרֹשׁ אֶת־הָאָדָם וַיִּשְׁכֵּן מִקְדָּם לְגִזְעֹן אֶת־הַכְּרֻבִּים וְאֵת לֶחֶט הַחֶרֶב הַמִּתְהַפֶּכֶת לְשָׁמֹר אֶת־דֶּרֶךְ עֵץ הַחַיִּים:

So He drove out the man; and He placed at the east of the garden of Eden the cherubim, and the flaming sword which turned every way, to keep the way to the tree of life.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

אבזאц 26

91 הנה ישכיל עבדי

Б-г говорит через Iсаю: «Ось Мій слуга матиме успіх; він буде піднесений, звеличений і дуже високий». Ма-амар тлумачить ці слова про Машіаха — як про довершеність рівня адам (людини).

ישעיהו נ"ב:13 Isaiah 52:13

הִנֵּה יִשְׁכִּיל עַבְדִּי יְרוֹם וְנִשָּׂא וְנִגְבָּה מְאֹד:

Behold, My servant shall prosper, He shall be exalted and lifted up, and shall be very high.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

ישע"י נב, יג.

92 מא"ד הוא אותיות אד"ם

Мідраш каже: «Меод (дуже) — це адам (людина)»: слова «I ось, було дуже добре» означають: «I ось, людина була доброю». Альтер Ребе використовує цей зв'язок між двома словами.

בראשית רבה ה':8 Bereshit Rabbah 8:5

... רבנן אמרי לה בשם ר' חנינא בר אידי ורבי פנחס ורבי חלקיה בשם רבי סימון אמר: מאד הוא אדם, הדא הוא דכתיב: וירא אלקים את כל אשר עשה והנה טוב מאד, והנה טוב אדם. ר' הונא רבה של צפורין

אמר: עד שמלאכי השרת מדיינין אלו עם אלו, ומתעסקין אלו עם אלו, בראו הקדוש ברוך הוא. אמר להן: מה אתם מדיינין, כבר נעשה אדם: Rabbi Simon said: When the Holy One blessed be He came to create Adam the first man, the ministering angels divided into various factions and various groups. Some of them were saying: 'Let him not be created,' and some of them were saying: 'Let him be created.' That is what is written: "Kindness and truth met; righteousness and peace touched" (Psalms 85:11). Kindness said: 'Let him be created, as he performs acts of kindness.' Truth said: 'Let him not be created, as he is all full of lies.' Righteousness said: ...

Daat Bereshit Rabbah (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

ПРИМІТКА КЕНОТ

ב"ר פ"ח, ה ובפרשיי לב"ר שם. לקו"ת שה"ש כט, ד. וראה המשך וככה תרל"ז פכ"ב. ראה הוספה בסה"מ תרל"ג שם ע' קפד ושם מציין לספר הגלגולים פ"ט.

93 שבזמן ימות המשיח . . זמן קיום המצות בשלימות

Примітка відсилає сюди до подальшого обговорення днів Машиаха як часу досконалого виконання міцвот.

ПРИМІТКА КЕНОТ

ראה גם תו"ח ויחי צה, א ואילך. אוה"ת ויחי כרך ו תתשכח, ב ואילך. המשך וככה תרל"ז פ"ז ואילך.

94 כמצות רצונך

Марей мекомот Kehot для цих слів (примітку наведено нижче).

ПРИМІТКА КЕНОТ

לשון תפלת מוסר.

95 שיהי הקרבת קרבנות כמצות רצונך

Or ga-Tora цитує цей маамар: «згідно з приписом Твоєї волі» означає справжні жертвоприношення, на відміну від молитви, яка лише відповідає їм. Хоча молитва очищує тваринну душу в людині, ця душа є інтелектуальною душею; натомість самоусунення (бітуль) справжньої тварини вкорінене в рівнях, що вищі за інтелект, і це низводиться лише завдяки справжньому жертвоприношенню.

ПРИМІТКА КЕНОТ

באוה"ת ויקרא כרך ב ע' תקעד מציין ע"ז: "ובזה יוכן מ"ש בתו"א פ' ויחי בד"ה אוסרי לגפן בענין כמצות רצונך דהיינו הקרבנות ממש משא"כ בתפלה שכנגד הקרבנות כ" ע"ש והיינו כי אף שהתפלה הוא בירור נה"כ שבאדם מ"מ נה"כ שבאדם הוא הנפש השכלית ממש וכבר נת' שהביטול שבבהמה ממש שרשה ממדריגות עליונות שלמעלה מהשכל כ" וזהו נמשך ע"י הקרבן ממש" עכ"ל, ע"ש.

96 ר"ת אדם . . משיח

Одне з місць, наведених у примітці щодо прочитання адам як Адам, Давид, Машиах.

ПРИМІТКА КЕНОТ

ראה ספר הגלגולים ספ"א. ראה גם סה"מ תקס"ז ע' לט. מאמרי אדה"א פרשיות ח"ב ע' תקפט. ביאוה"ז לאדה"א קב, א. מאמרי אדה"א ויקרא ע' קצז. ספר החקירה ע, א. סה"מ תרל"ד ע' רסו. המשך וככה תרל"ז פרק כ.

97

נפש הבהמה היורדת למטה לארץ

Когелес говорить про «дух тварини, що спускається вниз, до землі». Альтер Ребе використовує цей вислів, щоб показати, наскільки глибоко сягають жертвоприношення.

Ecclesiastes 3:21 כ"א:הלת קהלת

מי ידע רוח בני האדם העלה היא למעלה ורוח הבהמה היורדת היא למטה לארץ:

Who knoweth the spirit of man whether it goeth upward, and the spirit of the beast whether it goeth downward to the earth?

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

АБЗАЦ 27

98

אסרי לגפן עירה

«Прив'язуючи своє лоша до виноградної лози»: тут тлумачиться кожне слово: «осрі» — як «осер юд», юд, що зв'язує, а «іро» — водночас як «його лоша» і «його місто».

Genesis 49:11 כ"א:הלת קהלת

אסרי לגפן עירה ולשורקה בני אתנו כבס בניו לכשו וכדם ענבים סותה: Binding his foal unto the vine, And his ass's colt unto the choice vine; He washeth his garments in wine, And his vesture in the blood of grapes;

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

99

ולא נחם אלקי דרך ארץ פלשתים

«I B-g не повів їх дорогою через землю филистимлян»: початковий вірш маамара, на який посилається Альтер Ребе, пояснюючи мудрість (Хохму) як самоусунення (бітуль) у радості.

Exodus 13:17 כ"ז:הלת קהלת

ויהי בשלח פרעה את-העם ולא-נחם אלקים דרך ארץ פלשתים כי קרוב הוא כי אמר אלקים פן-ינחם העם בראתם מלחמה ושבו מצרימה:

And it came to pass, when Pharaoh had let the people go, that G-d led them not by the way of the land of the Philistines, although that was near; for G-d said: 'Lest the people regret when they see war, and they return to Egypt.'

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

100

ביום השמע"צ

«На восьмий день буде у вас зібрання»: початковий вірш іншого маамара, на який Альтер Ребе посилається на ту саму тему.

Numbers 29:35 כ"ט:הלת קהלת

ביום השמיני עצרת תהיה לכם קל-מלאכת עבדה לא תעשו:

On the eighth day ye shall have a solemn assembly: ye shall do no manner of servile work;

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

101

עיר פרא אדם יולד

Цофар каже Йову: «Порожня людина здобуде розуміння, коли лоша дикого осла народиться людиною»; оче-

видно, це так само неймовірно, як народження людиною лоша дикого осла. Альтер Ребе тлумачить це як «людина народжується лошам дикого осла»: людина й досі перебуває під владою природи, з якою народилася.

איוב י"א:י"ב Job 11:12

וְאִישׁ נָבוֹב לְלֶכֶב וְעִיר פָּרָא אָדָם יוֹלֵד:

But an empty man will get understanding, when a wild ass's colt is born a man.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

איוב י"א, יב.

102 אימתי נקרא גדול כשהוא בעיר אלקינו

Уривок із Зоару, наведений у примітці Kehot до вислову: «Коли Його називають великим? Коли Він перебуває в місті Б-га нашого».

זח"ג ה, 5a Zohar III, 5a

זח"ב רלה, 235a Zohar II, 235a

ПРИМІТКА КЕНОТ

זח"ג ה, א. ועייג"כ זח"ב רלה, א. זהר חדש תשא מד, א. חקת נא, ד. וראה לעיל י, ב ובמ"מ לשם.

103 בעיר אלהינו

Псалом синів Кораха на прославлення Єрусалима: «Велике Ім'я Б-га (Гавая) і вельми прославлене в місті Б-га нашого». Людина, природу якої перетворено, стає цим «містом».

תהילים מ"ח:ב' Psalms 48:2

גָּדוֹל ה' וּמְהֻלָּל מְאֹד בְּעִיר אֱלֹהֵינוּ הֶרֶקְדָּשׁ:

Great is the L-RD, and highly to be praised, In the city of our G-d, His holy mountain,

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

אבזאצ 28

104 ולשרקה בני אתונו

«І сина своєї ослиці — до добірної лози»: друга частина вірша, яку пояснено в цьому й наступному абзацах.

בראשית מ"ט:י"א Genesis 49:11

אֶסְרִי לִגְפֹן עִירָה וְלִשְׂרָקָה בְּנֵי אֶתְנֹו כֶּפֶס בְּיָדוֹ לְבָשׁוּ וּבְדָם-עֲנָבִים סוּתָה:

Binding his foal unto the vine, And his ass's colt unto the choice vine; He washeth his garments in wine, And his vesture in the blood of grapes;

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

105 גפן ממצרים תסיע

«Ти пересадив лозу з Єгипту»: лоза — це єврейський народ.

תהילים פ"ט:9 Psalms 80:9

גָּפֶן מִמִּצְרַיִם תִּסְיַע תִּגְרֹשׁ גּוֹיִם וְתִטְעֶהָ:

Thou didst pluck up a vine out of Egypt; Thou didst drive out the nations, and didst plant it.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

כסו הרים צלה

106

У псалмі Асафа далі розвивається образ лози: «Гори вкрилися її тінню». З простого змісту випливає, що лоза розростається по пагорбах; Альтер Ребе тлумачить гори як праотців, а тінь — як приховування Б-га, що підноситься над ними.

תהילים פ"א:11 Psalms 80:11

כֶּסֶו הָרִים צֶלֶה וַעֲנַפֶּיהָ אֲרֻזֵּי-אֵל:

The mountains were covered with the shadow of it, And the mighty cedars with the boughs thereof.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

תהילים פ, יא.

107 ה' צלך

Мареј мекомот Kehot для цих слів (примітку наведено нижче).

ПРИМІТКА КЕНОТ

שם קכא, ה.

108 ה' צלך

Псалмоспівець запевняє того, хто звертається до Б-га по допомогу: «Ім'я Б-га (Гавая) — твій охоронець; Гавая — твоя тінь». Це показує, що «тінь» описує Самого Б-га.

תהילים קכ"א:5 Psalms 121:5

ה' שֹׁמְרֶךָ ה' צֶלֶךָ עַל-יַד יְמִינֶךָ:

The L-RD is thy keeper; The L-RD is thy shade upon thy right hand.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

109 ישתחשך סתרו סביבותיו סכתו חשכתמים עבי שחקים

У пісні Давида про визволення сказано: «Він зробив темряву Своім сховком». Альтер Ребе використовує цей вислів, щоб пояснити «тінь» як приховування Б-га.

תהילים ק"ח:12 Psalms 18:12

יִשְׁתַּחֲשַׁךְ סִתְרוֹ סְבִיבוֹתָיו סִכְתּוֹ חֲשַׁכְת־מִיָּם עֲבֵי שְׁחָקִים:

He made darkness His hiding-place, His pavilion round about Him; darkness of waters, thick clouds of the skies.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

אבזאצ 29

110 והשוריק — יש בו ג"כ ג' נקודות

Примітка вказує там на шурук, який, як і сеголь, має три крапки.

ПРИМІТКА КЕНОТ

ראה אוה"ת יתרו ע' שכט.

111 אלא שהוא בבחינת הודאה

Примітка вказує там на рівень визнання (ходаа).

ПРИМІТКА КЕНОТ

ראה אוה"ת נ"ך ע' שכט.

112

כלומר שידוע שהוא רחוק

Лікутей Тора, Масей, посилається на цей уривок: пояснюючи різницю між благословенням і визнанням, там сказано, що визнання (ходаа) — це «здалеку», як пояснюється щодо слів «і до вибіркої лози, сина [його ослиці]». Там визнання пов'язане з трепетом, який визнає щось, не осягаючи його по-справжньому.

ПРИМІТКА КЕНОТ

בלקוית מסעי צ, ד מציין לכאן.

113

ערב לבו לגשת

«Бо хто він такий, щоб наважитися серцем наблизитися до Мене?» Альтер Ребе використовує цей вислів про людину, чие самоусунення (бітуль) не дає їй наважитися наблизитися.

Jeremiah 30:21 ירמיהו ל:כ"א

וְהָיָה אֲדִירוֹ מִמֶּנּוּ וּמִשְׁלּוֹ מִקֶּרְבוֹ יֵצֵא וְהִקְרַבְתִּיו וְנִגַּשׁ אֵלַי כִּי מִי הוּא־זֶה
עֵרֵב אֶת־לְבוֹ לְגֶשֶׁת אֵלַי נְאֻמ־יְיָ

And their prince shall be of themselves, And their ruler shall proceed from the midst of them; And I will cause him to draw near, and he shall approach unto Me; For who is he that hath pledged his heart To approach unto Me? saith the L-RD.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

114

בנים אתם

Моше каже Ізраїлю: «Ви — діти Гаваї, вашого Б-га». Смирненне служіння шурук (знака голосної «у») підносить людину до рівня сина.

Deuteronomy 14:1 דברים י"ד:א

בְּנִים אַתֶּם לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם לֹא תִתְגַּדְדוּ וְלֹא־תַשְׂיִמוּ קֶרֶחַ בֵּין עֵינֵיכֶם
לְמֵת:

Ye are the children of the L-RD your G-d: ye shall not cut yourselves, nor make any baldness between your eyes for the dead.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

דברים יד, א.

115

ברא כרעא דאבוה

Джерело цього вислову було наведено раніше. У тому уривку пояснюється, що громада Ізраїлю називається «ногою», як у висловах «Ви — діти Гаваї, вашого Б-га» та «син — нога свого батька», і що нога має перевагу над головою: ноги несуть голову туди, куди вона хоче йти, і тому «їхній початок втиснутий у їхній кінець».

ПРИМІТКА КЕНОТ

נסמן לעיל א, ב. ראה לקמן עח, ב.

| служіння у вигнанні, що передує дням Машіаха.

בראשית מ"ט:יא Genesis 49:11

אסרי לגפן עירה ולשורקה בני אתונו כבס ביין לבשו ובדם ענבים סותה:

Binding his foal unto the vine, And his ass's colt unto the choice vine; He washeth his garments in wine, And his vesture in the blood of grapes;

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

АБЗАЦ 30

116

כבס ביין

«Він виправ свій одяг у вині». Альтер Ребе зазначає, що дієслово стоїть у минулому часі, і тлумачить його як

LikuteiTorah.com

ХАСИДСЬКА ПАРША

Про це видання

This edition contains the Hebrew text, the English translation, our explanations i the notes.

The Hebrew text of Torah Ohr: © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted.

Our English translation, made from the Hebrew without Kehot's notes: CC BY-NC 4.0.

Our explanations, with the overview, the questions and the page for children: CC BY-NC 4.0.

The notes: Kehot's marei mekomos ("Sources and References", including the Rebbe's notes) © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted; our notes on them: CC BY-NC 4.0.

Цитовані джерела за Сефарією: Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA); The Holy Scriptures: A New Translation (JPS 1917) (Public Domain); Pentateuch with Rashi's commentary by M. Rosenbaum and A.M. Silberman, 1929-1934 (Public Domain); William Davidson Edition - Vocalized Aramaic (CC-BY-NC); Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain); Wikisource Talmud Bavli (CC-BY-SA); Torat Emet 357 (Public Domain); Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY); Kehot Publication Society (CC-BY-NC); Presburg : A. Schmid, 1842 (Public Domain); Eliyahu Munk, HaChut Hameshulash (CC-BY); Piotrkow, 1907-1911 (Public Domain); Chizkuni (Public Domain); Chizkuni, translated and annotated by Eliyahu Munk (CC-BY); Daat Bereshit Rabbah (Public Domain); The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY).

This edition as a whole: CC BY-NC 4.0. Shuls, schools and non-profit projects may copy, print and share it freely, and may ask for donations to cover the cost of printing; it may never be sold. Credit Kehot Publication Society and likuteitorah.com. <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>

Український переклад і пояснення підготовлено для LikuteiTorah.com за допомогою ШІ (openai/gpt-6-luna-pro:batch) та звірено з єврейським текстом і Sefaria; редактором-людиною ще не перевірено. Будь ласка, важливе перевіряйте за єврейським текстом.

Ребе просив вивчати маамарим тижневої парші — «Хасидську паршу» — протягом того тижня, розподіливши навчання на сім днів (Sichah of Shabbos Parshas Vayakhel 5725 · Toras Menachem vol. 42, pp. 306-309). Навіщо її вивчати та благословення Ребе: [likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha/](https://www.likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha/)

Безкоштовний некомерційний проєкт; тут нічого не продається. Не пов'язаний із Kehot, Sefaria чи Lubavitch Library. © likuteitorah.com

Із [likuteitorah.com/uk/torah-ohr/vayechi/3/](https://www.likuteitorah.com/uk/torah-ohr/vayechi/3/)

НА ЧЕСТЬ

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

Батько Ребе, реб Леві-Іцхок